

Reindriftnytt Boazodoallo·odđasat

- 8** : Stortingsmelding om reindrift
- 16** : Forslag om endring i reindriftsloven
- 24** : Reindrift i nord

Ođđa lohkanvuogit boahtteáiggis

Nye framtidige tellemetoder

FOTO: JAN HELMER OLSEN

Sunna Pentha fra Landbruks- og matdepartementet er leder i arbeidsgruppen som har utarbeidet forslag til endringer i tellemetoder.

Dál leat fylkkamánni lohkanjodiheadji ja boazodoallohálddahusa boazolohkkit geat lohket bohccuid. Juohke jagi geavahuvvo 3–5 milliuvnna kruvno boazolohkamiidda Finnmárkkus. Lohkamát gáibidit hirbmat olu návccaid sihke boazodolliin ja fylkkamánnis.

Hálddahus ja boazodoallu barget aktiivvalaččat dan ovdii ahte oážžut boazologu čielgasii, ja geahpidit barggu boahttevaš lohkamiid oktavuodas. Danne geahččaluvvo dál gávnnaht vugiid mat sáhtáše álkidahttit dien barggu.

Nu movt almmolaš lohkamát dál čađahuvvojit, de gáibida dat hirbmat olu resurssaid sihke boazodolliin ja hálddahusas. Dan geažil ii leat vejolaš lohkat eambbo go moatti orohaga bohccuid ain guđege jagi.

– Go Finnmárkkus lea menddo alla boazolohku muhtin guovlluin, de leat dat guovllut vuoruhuvvon ovdalii

guovlluid mat leat lullelis. Dat ges sáhtta dagahit eahpesihkarvuoda boazologuid hárrái lulábealde Finnmárkkku, lohka Sunna Pentha, gii lea jodiha barggu.

– Viidáseappot oaidnit mii ahte boazodoalus ovdána teknologijja hirbmat jodánit, maddái iešguđetlágan teknologalaš reaiddut mat sáhttet geavahuvvot boazolohkamiidda. Earret eará geahččaluvvojit sihke dronegovvemat, indiviidamerken ja sátelihhtarusttegat boazodoalus dál juo. Danne lea dál áigi guorahallat otná lohkanvuogi, ja árvalit rievdadusaid ja čovdosiid sihke lagamus áigái ja boahtteáigái, lohka Pentha.

Stuora oassi fylkkamánni doaimmas manná boazolohkamii ja dál gávdnojit sierra njuolggadusat boazolohkamiid čađaheapmái.

Stáhta ja boazodoallu háliidit rievdadusaid

Stáhta ja boazodoallu háliidit evaluere ma ja árvalusaid dasa mo galggašii rievdadit boahtteáiggi lohkanvugiid. Doaibmajagi 2015/2016 boazodoallošiehtadallamiin sohppojuvvui nammadit bargojoavkku mii oaččui ovddasvástádussan čađahit ovdaproševtta guorahallat makkár hástalusat otná lohkanvuogis leat, ja árvalit vejolaš rievdademiid.

Joavku lea álgán čielggadit ođđa ja earálgán lohkanvugiid. Dien barggu atnet vuodđun vásáhusaid ja dieđuid maid dutkan- ja ovdánahttinbirrasat leat čohkken ja geahččaladdan, ja iešguđetlágan teknologalaš čovdosiid

Reinteillinger i dag gjennomføres med telleledere fra fylkesmannen og et tellekorps fra reindriftsforvaltningen. Rundt 3–5 millioner kroner brukes årlig til reinteilling i Finnmark. Tellinger er svært ressurskrevende for reindriftsutøverne og fylkesmannen.

Forvaltningen og næringa selv jobber aktivt for å få kontroll på reintallet, samt lette arbeidet med framtidige tellinger. Det arbeides nå med å få fram forslag til metoder som skal forenkle dette arbeidet.

Offentlige tellinger slik de gjennomføres i dag er svært ressurskrevende både for reindriften og for forvaltningen. Som følge av dette er det ikke mulig å få telt mer enn noen få distrikt hvert år.

– Ut fra situasjonen med for høyt reintall i enkelte områder i Finnmark har disse områdene vært prioritert, til fordel for områder lenger sør. Dette kan bidra til usikkerhet om reintallene i områdene

sør for Finnmark sier Sunna Pentha som har ledet arbeidet.

– Videre ser vi en rivende utvikling i bruken av teknologi i reindriften, herunder også ulike teknologiske verktøy som kan brukes for å telle rein. Blant annet utprøves både droner, individmerking og satellittbaserte sendere i reindriften i dag. Det er derfor på tide å evaluere dagens telleordning, og ikke minst komme med forslag til endringer både på kort og lengre sikt.

En stor del av fylkesmannens aktivitet går til reinteilling og det fins i dag en egen forskrift og instruks for gjennomføring av reinteilling.

Staten og reindriften vil ha endringer

Staten og reindriften vil ha evaluering og forslag til eventuelle endringer på framtidige tellemetoder. Det var under forhandlingene om reindriftsavtalen for 2015/2016 at avtalepartene ble enige om å oppnevne en arbeidsgruppe som fikk ansvaret for å gjennomføre et forprosjekt for å avdekke utfordringer med dagens tellinger, og foreslå eventuelle endringer.

Gruppen er i gang med å utrede alternative nye tellemetodikker. I dette arbeidet brukes erfaringer med og kunnskap fra ulike forsknings- og utviklingsmiljøer, samt reindriftsutøvere og distrikt som i dag prøver ut ulike teknologiske løsninger både for å følge enkeltdyr og for å følge hele flokker.

Arbeidsgruppen består av representanter fra NRL og LMD, i tillegg er Landbruksdirektoratet sekretær. Leder av

maid boazodoallit ja orohagat ieža leat geahččaladdan sihke ovttaskas bohccuid ja ealuid čuovvumis.

Bargojoavkkus leat mielde sihke NBR ja Eanandoalodepartemeantta ovddasteaddjit ja Eanandoalodirektoráhta lea joavkku čállin. Eanandoallo- ja biebmo-departemeantta ovddasteaddji Sunna Pentha lea joavkku jodiheaddji.

– Ulbmilin lea gávnnahtit doaibmi, sihkaris ja resursaseasti vugiid mat maiddáid sihkkarastet buori gova boazologus. Joavku geige prošeaktaplánaárvalusa dasa mo geahččalit lohkanvugiid ođđa teknologijja bokte, lohka Sunna Pentha. Dan fertejit šiehtadallanbealálaččat dohkkehít ovdal go prošeakta sáhtta álggahuvvot dán čavčča.

Áigot geahččalit RFID

Bargojoavku lea soahpan das guđiid teknologalaš čovdosiid sii ovddidit šiehtadallanbealálaččaide, sin čoahkkimii geassemánus. Beakkán RFID vuogádat

lea okta man leat árvalan geahččalit.

– Joavku lea erenoamážit deattuhan vejolašvuoda geavahit seamma merkenuogádaga go sávzadoalus, dan nu gohčoduvvon RFID vuogádaga. Teknologijja lea bures geahččaluvvon ja doaibma hui bures. Vuogádat lea vuodustuvvon radiofrekveansateknologijja ala. Das lea unna mearkkaš mii sisttisdoallá elektrovnnalaččat vurkejuvvon dieđuid. Dainna lágiin sáhtta oazžut eambo dieđuid juohke ealli birra sihke individadásis ja eallostruktuorra hárrái.

– Prinsihpas sisttisdoallá elektrovnnalaš mearka buot daid dieđuid maid boazoeaiggádat dál sáddejit boazodoalodieđáhusa bokte. Ulbmil dieinna merkenuogádagain lea álkidahttit ja nannet dieđuid dien dieđihanbarggus. Vuogádat lea juo geahččaluvvon ovttá orohagas Nuorta-Finnmárkkus, ja doppe leat bures lihkestuvvan, lohka Pentha.

Bargojoavku árvala maiddáid ahte diet merkenuohki čađahuvvo geahčča-

lanprošeaktan mángga orohagas 2–3 jagi áigodagas. Dainna lágiin sáhttit oazžut vásáhusaid eanet orohagain, ja boazodoallu oazžu buoret vejolašvuoda árvvoštallat man ávkkálaš dat livččii.

– Dasa lassin atná bargojoavku deatalažžan ahte boazodoallu sáhtta váldit atnui vel eambo ođđa teknologijja. Nu movt ovdamearkka dihte GPS-rusttegiid mat addet dárkilis dieđuid dan birra gos bohccot leat ain áigges áigái, ja oaidnin dihte mo areálat geavahuvvojit. Mii háliidit maid geahčadit makkár vejolašvuhta livččii dronegovvemiid ja girdigovvemiid ja satelihtaid geavahit bohccuid lohkamis.

– Nie lea jurdda čohkket dušše daid dieđuid mat dál almmuhuvvojit boazodoalodieđáhusa bokte. Bargojoavku ii ávžžut boazodoalu heaitit árbevirolaš bealljemarkema. Bohccuid merken RFID vuogádaga mielde ii galgga bargojoavku mielas boahit otná merkenuogi sadjái, lohka Pentha.

erfaringer fra flere distrikt, og ikke minst kan reindriften i større utstrekning vurdere nytten i dette.

I tillegg er arbeidsgruppa opptatt av at næringen kan ta i bruk ny teknologi i større grad. Som GPS-sendere som gir god informasjon om hvor dyrene er til enhver tid og for å se på arealbruk. Vi ønsker også å se på muligheter for dronetellinger og bruk av flyfoto og satellitter for tellinger.

– Kun informasjon om det samme som en melder inn på melding om reindrif. Arbeidsgruppa anbefaler ikke at næringa går bort fra tradisjonelle øremerker. Merking av rein med RFID skal etter arbeidsgruppens syn altså ikke erstatte dagens merkesystem, sier Penta.

gruppa er Sunna Penta fra Landbruks- og matdepartementet.

– Hensikten er å finne effektive, sikre og ressursbesparende metoder som også sikrer god oversikt over reintallet. Gruppen vil avlevere forslag til prosjektplan for å utprøve tellemetoder ved hjelp av nyere teknologi, sier Sunna Pentha. Denne må godkjennes av avtalepartene før prosjektet kan igangsettes til høsten.

Vil prøve RFID

Arbeidsgruppa har nå blitt enig om hvilke teknologiske løsninger som skal presenteres til avtalepartene som har møte i juni. Det velkjente RFID-systemet er aktuelt å prøve ut.

– Gruppa har særlig fokusert på mulighetene til å bruke samme merkesystem

som saueneeringa, det såkalte RFID-systemet. Teknologien er velutprøvd og fungerer veldig bra. Systemet er basert på radiofrekvensteknologi. Det er et lite merke som inneholder elektronisk lagret informasjon. På denne måten kan man få bedre kunnskaper om dyrene og flokkene på både individnivå og flokkstruktur.

– I prinsippet vil et elektronisk merke inneholde data som i dag leveres til melding om reindrif. Målsetningen med dette merkesystemet er derimot å kunne forenkle og styrke dataene i dette meldingsarbeidet. Systemet har allerede vært utprøvd i et distrikt i Øst-Finnmark med gode erfaringer, sier Pentha.

– Arbeidsgruppa foreslår videre at det gjennomføres et prøveprosjekt med dette merkesystemet i flere distrikter i en 2–3-årsperiode. På denne måten kan vi få

Reinteilling gjennom tidene

Det er gjennomført reinteillinger av ulike årsaker og med ulike metodikk siden 1970-tallet til slutten av 80-tallet. Det organiserte kontroll- og telleregimet vi kjenner i dag startet i 1987/88 i Kautokeino.

I starten engasjerte reindriftsagronomen lokale reindriftsamer som tellekorps, og både tellelederne og teller-mannskapet var fast ansatt ut et reindriftsår. Tellekorpsset hadde ikke tilknytning til forvaltningen utover det. Telleleder fikk hovedansvaret for tellingen. Reindriftsagronomen gjennomførte stikkprøvekontroll for å påse at tellingen foregikk som den skulle.

Fram til starten av 90-tallet foregikk tellingene på vintersiidanivå. Hovedårsaken var at gjerdeanleggene var bedre på vinterbeiteområdene enn høstbeiteområdene eller at det var lettere å lage mobile gjerder med kvern om vinteren.

Tidlig på 1990-tallet og utover ble gjerdeanleggene og infrastrukturen opprustet på høstbeiteområdene. Reinteillingene gikk da gradvis over til høstbeiteområdene.

På midten av 1990 tallet ble reinteillingen erstattet med veiing av levende rein som kontrollordning. Da fungerte vekt av levende simler som grunnlag for tilskudds kontroll. For å få tilskudd måtte distriktene redusere opp mot det som ble veid. Hvis det for eksempel ble veid 100 simler, hvorav 20 simler var under det fastsatte veikravet, måtte distriktet redusere med 20 % simler for å få tilskudd. Dette systemet fungerte ikke som ønsket.

På slutten av 90-tallet begynte reindriftsagronomen med telling med rein igjen. Reinteillingen skulle nå foregå på høstbeiteområde – før innflytting til vinterbeite. Årsakene var nå at gjerdeanleggene og infrastrukturen var blitt bedre på høstbeiteområde enn på vinterbeiteområde og det var lettere å holde kontroll med reinflokkene om høsten, da det ble forventet at all rein kom igjennom gjerdeanlegget ved skilling til mindre vintersidaer.

Denne telleordninga har vært uendret, og det er denne ordninga som brukes i dag.

Telling den senere tid har foregått etter et fast mønster hvor man teller hver sone hvert tredje år. Det telles mest mellom oktober og januar. Fylkesmannen har gitt dispensasjon til telling på vinterbeite for noen reinbeitedistrikter, blant annet på grunn av mangel på gjerdeanlegg på høstbeiteområdene.

I vest Finnmark er det nødvendig å gjennomføre tellingene av alle distrikter i den aktuelle sonen som ble telt, dette på grunn av sammenblandinger mellom distrikter sin bruker samme flyttesystem.

Den praktiske tellingen gjennomføres ved at tellekorpsset og telleleder fra fylkesmannen er tilstede i gjerdet. Reinen samles av siidaen og føres til gjerdeanlegget og kverna for telling,

Utfordringer med dagens tellinger:

- Lavt presisjonsnivå.
- Usikkerhet om hele flokken er telt.
- Dyrevelferd. Enkelte gjerdeanlegg har dårlig kvalitet i forhold til dyrevelferdsloven.
- Høye kostnader.
- Brudd på arbeidsmiljøloven (arbeidstidsbestemmelser og arbeidsforhold).

På kort sikt foreslår arbeidsgruppa:

- Større grad telling på vinterbeiteområdene, men tellingen må skje før 1. mars.
- Distriktene må gi beskjed på hvilken tid og hvor det passer best å telle flokkene deres.
- Telling kan gjennomføres i forbindelse med pramming og ved frakt av dyr i trailer.
- Gjerdeanleggene må være egnet.
- Tvangsmulkt ved nekting av telling
- Prioritere å telle distrikter/siidaer som har utfordringer med å tilpasse reintallet til beitegrunnlaget.
- Obligatoriske for- og etterkontroller i utvalgte flokker.
- Telleresultatene skal gjøres offentlige for alle siidaandeler innad i distrikt/siida.

gjørne i forbindelse med skilling og slakteuttak. Distriktet eller siidaen blir varslet minst 48 timer i forkant om det blir telling. Det er reieneierne som gjør arbeid med flokken. Per i dag telles rein på reinmerke og reieneiernivå. Det telles på fem alderskategorier.

Det telles også i Sør-Trøndelag. Telling gjennomføres av distriktet selv. Også tamreinelagene har meget god kontroll over reintall gjennom egen telling. Det blir sjelden foretatt offentlige tellinger i Troms, Nordland og Nord-Trøndelag.

Ođđa stuoradiggedieđáhus boazodoalu birra lea boahtime

Departemeanta lea juo jagi bargan stuoradiggedieđáhusain boazodoalu ceavzilvuoda birra. Dál galgá departemeanta ráđđádallat Sámedikkiin ja NBR:in. Áigumuš lea ahte ođđa dieđáhus boazodoalu birra ovddiduvvo Stuordikki gieđahallamii boahte giđa.

Ráđdehusa politihkalaš julggaštusas daddjo ahte ráđdehus áigu ovddidit stuoradiggedieđáhusa boazodoalu ceavzilvuoda birra. Viidáseappot daddjo ahte Boazodoalloláhka galgá rievdaduvot nu ahte ekologalaš ceavzilvuoda vuoruhuvvo. Ealáhusas leat stuora vuordámušat boahtevaš boazodoalldieđáhusii.

Bargu stuoradiggedieđáhusain boazodoalu ceavzilvuoda birra álggahuvvui 2015 giđa. Dalle dollojuvvui diehtujuohkinčoahkkin Sámedikkiin ja NBR:in (Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserv-

viin) gos EBD (Eanandoallo- ja biebmo-departemeanta) mitalii áigeguovdilis temáid ja plánejuvvon proseassa birra. 2015 čavčča doalai EBD čoahkkimiid buot boazodoalloguovlluin ja viđain davimus fylkkamánniin, ja Boazodoalldoallostivrrain, oážžun dihte oaiviliid dieđáhusii. Sámediggi ja NBR bivdojuvvojedje sáddet čálalaš oaiviliid áššis.

Ráđdehus áigu deattuhit boazodoalu vejolašvuodaid ovddidit gánnáhahtti ealáhusdoaimma. Áigu maiddái digaštallat boazodoalpolitihkalaš mihttomeriid ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš

ceavzilvuoda oktavuodas. Eará áigeguovdilis áššit mat namuhuvvojit dieđáhusas leat resursahálddašeapmi ja areálagažaldagat, juridihkalaš áššečuolmmat ja hálddahaslaš rievda-deamit. Sisásáddejuvvon oaiviliid ja ráđdehusa politihkalaš julggaštusa vuodul árvaluvvojit dál doaibmabijut ja strategijit mat galget boahtit ovdan dieđáhusas.

Stáhtalaš eiseválddiid ráđđádallannjuolggadusaid olis lea ráđdehusas geatnegasvuodta ráđđádallat Sámedikkiin doaimmaid birra mat dieđáhusas árvaluvvojit ja mat njuolga gusket sámi beroštumiide. Departemeanta áigu álggahit ráđđádallamiid sihke Sámedikkiin ja NBR:in 2016 giđa mielde.

Áigumuš lea ahte dieđáhus galgá gieđahallojuvvot Stuoradikkis 2017 giđa.

Ny stortingsmelding om reindrifft i rute

Allerede i ett år har departementet jobbet med en stortingsmelding om bærekraft i reindrifften. Det skal nå gjennomføres konsultasjoner med Sametinget og NRL. Etter planen skal den nye meldingen om reindrifft fremlegges for Stortingsbehandling til neste vår.

Regjeringens politiske plattform heter det at regjeringen vil legge frem en stortingsmelding om bærekraft i reindrifften. Videre heter det at Reindrifftsloven skal endres slik at økologisk bærekraft prioriteres. Det er knyttet stor spenning til den kommende meldingen fra næringen.

Arbeidet med en stortingsmelding om bærekraft i reindrifften startet opp våren 2015. Det ble da holdt et informasjonsmøte med Sametinget og NRL (Norske Reindrifftssamers Landsforbund) der

LMD (Landbruks- og matdepartementet) orienterte om aktuelle tema og planlagt prosess. Høsten 2015 gjennomførte LMD møter i samtlige reinbeiteområder og med de fem nordligste fylkesmenn, samt med Reindrifftsstyret for å få innspill til meldingen. Sametinget og NRL ble også bedt om å komme med skriftlige innspill.

Regjeringen ønsker å vektlegge reindrifftens potensial for lønnsom næringsvirksomhet. Videre vil de reindrifftspolitiske målene om økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft drøftes. Andre

aktuelle tema som omtales i meldingen er ressursforvaltning og arealspørsmål, juridiske problemstillinger og endringer i forvaltningen. Med utgangspunkt i innspill og regjeringens politiske plattform utarbeides det nå forslag til tiltak og strategier som også presenteres i meldingen.

I henhold til veileder for statlige myndigheters konsultasjoner utløser dette arbeidet med stortingsmelding om reindrifft konsultasjonsplikt med Sametinget om tiltak i meldingen som vil påvirke samiske interesser direkte. Departementet vil starte konsultasjoner både med Sametinget og NRL i løpet av våren 2016.

Det legges nå opp til stortingsbehandling av meldingen våren 2017.

Sámediggeráđi:

– Boazodoallokultuvrra ceavzin ferte vuoruhuvvot

Silje Karine Muotkas lea sámediggeráđi bealis ovddasvástáduš Sámedikki dieđáhusa hárrái boazodoalu birra, mainna dál leat bargame. Sámediggi lea vuđolaččat čohkken dieđuid ja oaiviliid otná – ja boahhteáiggi – boazodoalu birra.

– Munnje lea Sámedikki boazodoallopolitihkka ođđa ovddasvástádušsuorgi, ja munnje lea leamaš illun bargat dáid gažaldagaiguin mat lunddolaččat gusket ge dakkár deatalaš sámi ealáhussii mii maiddái mángga láhkái lea sámi kultuvrra, giela ja eallinvuogi vuodđun. Boazodoallu lea hui deatalaš olles sámevuhtii, ja dan eat galgga goasse vajálduhtit, lohka Silje Karine Muotka, gii dál ovtta olles Sámediggeráđiin bargá árjjalaččat gárvet Sámedikki dieđáhusa boazodoalu birra.

– Sámediggeráđi lea doallan mánga álbmotčoahkkima, ja leat dollojuvvo čohkkimat iešguđetge orohagaiguin

čohkken dihte dieđuid boazodoalu dilálašvuodaid birra. Sámediggi háliida dieđuid das makkár hástalusat boazodoalus leat, ja mo hálddašeapmi doaibmá, ja makkár oainnut leat boahhteáiggi hárrái. Min mihttomearri lea Sámedikki dievasčoahkkimii ovddidit boazodoallopolitihka mii galgá gustot olu jagiid ovddos guvlui. Mii áigut čielggasmahtit iežamet sajádaga ealáhuspolitihkalaš oktavuodas boazodoalu hárrái, lohka Silje Karine Muotka, ja lasiha ahte Sámediggi áiggu váldit eambbo ovddasvástáduš boazodoalu rámmaeavttuid hárrái, ja eandalii daid váttis gažaldagain boraspiriid, areála ja hálddašeami oktavuodas.

Silje Karine Muotka i Sametingsrádet er sentral i arbeidet med Sametingsmeldingen om reindriften. Sametinget har i anledning arbeidet besøkt alle reinbeitedistrikter. Her Silje Karine Muotka og kjørerein på vidda.

FOTO: JOHAN MATHIS GAUP

Sámediggeráđi lea leamaš mángga čohkkimis departemeanttain ja eanandoaloministariin áššiin mat gusket boazodoallopolitihkii ja leat plánejuvvo vel eambbo čoahkkimat álggoeahčen geassemánu.

– Mii diehtit maiddái ahte lea ráhkaduvvome sierra stuoradiggedieđáhus boazodoalu birra. Sámediggi áigu searvat konsultašuvnnaide stuoradiggedieđáhusa birra, ja dat lea proseassa masa mii mielas searvat, muitala Silje Karine Muotka, gii ovtta daid eará sámediggeráđi lahtuiguin dál lea bargame gárvet dieđáhusa, mii galgá ovddiduvvot Sámedikki dievasčoahkkima gieđahallamii dán čavčča.

Sametingsrádet:

– Den kulturelle bærekraften i reindriften må prioriteres

I forbindelse med arbeidet med Sametingsmeldingen om reindrift er det avholdt folkemøter. Her fra folkemøtet i Kautokeino i vinter.

FOTO: JAN ROGER ØSTBY

Sametingsrádet

Rádet fungerer som Sametingets regjering, og står for den daglige politiske virksomheten.

Sametingsrádet representerer den daglige ledelsen av Sametinget. Rádet fremmer innstillinger overfor plenum i saker som gjelder fordeling av Sametingets budsjett, tiltak til påfølgende års statsbudsjett, Sametingets årsmelding, hovedretningslinjer for Sametingets tilskuddsordninger og andre saker som etter en selvstendig vurdering i Sametingsrádet bør fremmes.

Sametingsrádets medlemmer – Sametingspresident Aili Keskitalo, og rådsmedlemmene Henrik Olsen, Ann-Mari Thomassen, Thomas Åhren, Silje Karine Muotka.

– Vi vet jo at det arbeides med en egen Stortingsmelding om reindriften. Sametinget vil delta i konsultasjoner omkring stortingsmeldingen, og det er en prosess vi ser frem til, forteller Silje Karine Muotka som sammen med resten av Sametingsrádet nå jobber på spreng for å bli ferdig med meldingen som skal fremmes i Plenum i Sametinget nå i høst.

Silje Karine Muotka er ansvarlig i Sametingsrádet for satsingen rundt den kommende melding om reindriften i Sametinget. Det er gjort et bredt arbeid for å samle synspunkter om reindriften i dag – og i fremtiden.

– Jeg er ny i arbeidet rundt Sametingets reindriftpolitikk, og for meg har det vært en glede å jobbe med alle de spørsmålene som er naturlig for en slik viktig samisk næring som på mange måter også er en bærebjelke for samisk kultur, språk og væremåte. Reindriften er overmåte viktig for det samiske, vi må aldri glemme det, sier Silje Karine Muotka som nå sammen med resten av Sametingsrádet jobber hektisk med den kommende Sametingsmeldingen om reindriften.

– Sametingsrádet har holdt flere folkemøter, det har vært møter med ulike reinbeitedistrikt for å samle erfaring og få status om reindriftnæringen. Sametinget ønsker innspill på hvilke utfordringer næringen har, hvordan

forvaltningen fungerer og ikke minst synspunkter på fremtiden. Det er en målsetting hos oss å fremme til Sametinget i Plenum et rammeverk over en reindriftpolitikk som kan gjelder for flere år fremover. Vi vil tydeliggjøre vår rolle i næringspolitikken rundt reindriften, sier Silje Karine Muotka, som legger til at Sametinget vil ta et meransvar i rammevilkårene for reindriftnæringen og ikke minst også i de vanskelige spørsmål rundt rovdry, areal og forvaltning.

Sametingsrádet har gjennomført flere møter med departementet og landbruksminister i saker rundt reindriftpolitikken og det er planlagt nye møter tidlig i juni.

– Sametinget vil ha full gjennomgang i høst

Sametingets engasjement i reindriftsspørsmål har blitt møtt med bred interesse og oppslutning fra reindriften selv. Her fra folkemøtet i Kautokeino.
FOTO: JAN ROGER ØSTBY

Sametinget er i gang med sin egen Sametingsmelding om reindriften. Etter planen skal meldingen være klar i høst etter et omfattende arbeid. Sametinget mener den reindriftspolitiske utviklingen de siste år har skapt større behov for å tydeliggjøre sin politikk og rolle på området.

Etter planen skal Sametinget drøfte reindriften, reindriftspolitikken og rammevilkårene i næringen til høsten. Det har blitt jobbet lenge med en egen *Sametingsmelding om reindrift*, og det er Sametingsrådet som har meislet ut de viktige momenter som skal drøftes om reindriften muligheter og utfordringer i tiden fremover. Sametinget vil være en sentral aktør og tydeliggjøre eget politiske ståsted om reindriften.

En viktig næring

Det er også nå forventinger fra reindriftsnæringen at Sametinget skal bli mer tydelig i saker som angår dem. Sametingsrådet peker på at reindriften har gjennomgått store endringer, fra å være

en tradisjonell familiebasert næring til å bli en kjøttprodusent. Reindriften har i økende grad tatt i bruk moderne hjelpemidler og er blitt betydelig mekanisert de siste tiår. Sametingsrådet slår fast at reindriften er en kulturbærer for det samiske og for urfolksgruppene i nord, det er viktig med de tette bånd mellom næringsaktiviteten og kulturutøvelsen.

Tall fra reindriften (2013) viser at 3112 personer var tilknyttet den samiske reindriften i Norge. Førstehåndsomsetningen og samlede inntekter var noe over 300 millioner, i tillegg kommer produksjon hos slakteriene. Næringsutøvelsen er viktig for mange distrikt i de samiske områder.

– Sametingets påvirkning i reindriftspolitikken skjer primært gjennom konsultasjoner med statlige myndigheter og gjennom innspill til reindriftsforhandlingene mellom staten og NRL. I mange saker har vi sett at statlige myndigheter har vært på kollisjonskurs med reindriften. Det er bekymret for at utformingen og iverksettingen av reindriftspolitikken ikke har legitimitet innenfor reindriften og det samiske samfunnet.

Mange utfordringer

Reindriftsnæringen har over lang tid vist å være en tilpasningsdyktig næring, som er godt rustet til å takle den uforutsigbarhet naturens svingninger skaper. Dette er en usikkerhetsfaktor som er naturlig for reindriftnæringen som dem takler godt gjennom tradisjon og kunnskap opparbeidet gjennom generasjoner.

– Sametinget må arbeide for å sikre reindriftsnæringen gode og forutsigbare

politiske og forvaltningsmessige rammebetingelser. Det er en prioritert oppgave for Sametinget fremover.

Sametingsrådet påpeker også næringen har fått nye og bekymringsfulle utfordringer med økende kostnader og reduksjon i inntektene. Et økende rovdyrtrykk har ført til store tap, og arealgrunnlaget for reindriften er under stadig press. Det føres en samfunns- og næringspolitikk som legger beslag på stadig større del av reindriften viktige beiteområder. Det er også stor bekymring i Sametinget rundt reintallsreduksjonene og den pågående prosessen der.

Reindriften rettsgrunnlag

Den kommende meldingen fra Sametinget om reindriften vil sterkt påpeke Norges forpliktelser ovenfor urfolk og reindriften som næring. Det skal påpekes både de samfunnsmessige og økonomiske verdier som ligger i reindriften. Det er ikke akseptabelt at det tegnes et bilde av næringen som en aktør som står til hinder for samfunnsutviklingen i nordområdene.

Reindriften rettsgrunnlag har imidlertid inntil relativt nylig vært ansett for kun å hvile på den til enhver tid gjeldende reindriftslovgivning. Reindriften selvstendige rettsgrunnlag basert på sedvane og alders tids bruk, uavhengig av loven, ble først anerkjent i lovs form gjennom reindriftsloven av 2007.

Den uklare interne rettighetssituasjonen, som følge av at reindriftsmyndighetene over tid ikke har tatt hensyn til sedvanemessige rettigheter i reindriften, er en utfordring som vil måtte løses gjennom hensiktsmessige og egnede prosesser, herunder rettslige prosesser. Sametingsrådet mener også at Sametinget i høst må drøfte forvaltningsmodeller rundt reindriften, slik at reindriftnæringens tradisjonskunnskap kan fremmes og vektlegges i den statlige forvaltningen.

Dette vil bli drøftet i sametingsmeldingen om reindrift, som etter planen skal opp i Sametinget nå i høst.

Flere rein slaktet

I slaktesesongen 2015/16 ble det slaktet nær 75 000 rein. Det er omtrent 7000 mer enn foregående sesong. Slakteriene meldte i slutten av mars om 289,5 tonn reinslakt på lager.

Totalt ble resultatet av slaktesesongen over 1 600 tonn reinkjøtt. Snittvekta på de nærmere 75 000 reinsdyrene som ble slaktet var 21,5 kg. Det ble slaktet et høyere antall kalver enn i forrige sesong, noe som ga en lavere gjennomsnittlig slaktevekt enn i det forrige reindriftsåret. Hos slakteriene lå noe over 289 tonn på lager.

distriktene og reintallet er allerede klart.

Behandlingen om meldingene foregår nå fortløpende, og det endelige resultat vil ikke foreligge før eventuelle klagebehandlinger er ferdigbehandlet. Da vil de som har for høyt reintall få mulig krav om tilbakebetaling av tilskudd.

Kontrolltelling

Sent i høst og i vinter hadde fylkesmannen i Finnmark kontrolltelling i flere distrikt. Telleresultatene brukes nå for å kontrollere *Melding om reindrift* for 2015/16, og dette skjer nå på siidaandelsnivå og det ventes å finne små overskridelser i reintallet. Det store bildet for

Faste utbetalingsdatoer

Det er nå besluttet at Landbruksdirektoratet skal fra og med i år utbetale tilskudd til siidaandeler og tamreinlag på faste datoer. Tilskuddene utbetales dermed nå 1. juli og 1. august. Utbetalingene kommer etter hvert som fylkesmennene har ferdigbehandlet meldingene fra reindriften.

Seminar om selvstyre

Arbeidsgruppen som arbeider med selvstyre og internkontroll er i gang med å planlegge et seminar i Alta 19.–20. oktober 2016. Program er ennå ikke laget, men temaet er selvstyre og internkontroll. Resultater fra spørreundersøkelse om bruksregler skal presenteres på seminaret.

Landbruksdirektoratet som er sekretariat for arbeidsgruppen vil sende ut invitasjon i løpet av sommeren. Målgruppene er leder av siidaandel og distriktsstyreledere.

En oppsiktsvekkende bok om reindriften:

Samisk reindrift – norske myter

Nylig har det blitt utgitt en spennende bok som tar for seg den samiske reindriften, den statlige forvaltning, media og folkeopinionen. Inni dette er det skapt myter om reindriften som er seiglivet og uriktige ifølge forfatterne av boka: *Samisk reindrift – Norske myter*.

Boka som kom i januar er et produkt av Dávvgas-prosjektet som har vært et tverrfaglig forskningsprosjekt om samisk reindrift i Finnmark. Dávvgas ble finansiert av Norges Forskningsråd og ble gjennomført som et samarbeid mellom Norges miljø- og biovitenskapelige universitet på Ås og Internasjonalt reindriftssenter i Kautokeino. Forskere fra andre institusjoner har bidratt, mens hovedforfattere og redaktører har vært Tor A. Benjaminsen, Inger Marie G. Eira og Mikkel Nils Sara.

Boka kan oppfattes som et partsinnlegg om reintall, overbeite og selvbestemmelse i reindriften. Til tider med hard kritikk både av den statlige forvaltningen av reindriften, samt forskningen knyttet opp mot næringen og beitegrunnlag. Forfatterne og forskere, flere med direkte bakgrunn i reindriften, mener dagens negative fokus på reindriften er et varig hinder for selvbestemmelse i næringen.

To verdener

Det er et merkelig fenomen med den norske reindriften, oppfatningen av

næringen er så forskjellig at den liksom lever i to ulike verdener. Næringen selv har en klar oppfatning av egen virksomhet og drift, mens staten, forvaltningen og folk flest utenfor har en annen. En gjennomgangstema der er at det er for mye rein på vidda, en trussel mot naturen og miljøet. Dette skjer og har skjedd gjennom lang tid for en næringsvirksomhet som bruker omkring 40 % av Norges landareal. En tradisjonsnæring med historiske og kulturelle røtter.

De negative dragninger om reindriften har også kommet fra forskningsmiljøet som har hevdet at et for høyt reintall har belastet beitet og gitt varige skader inne på vidda.

I boka *Samisk reindrift – norske myter*, er det forsøkt å imøtegå og utdype en del av de myter som er skapt rundt reindriften i Finnmark. Forfatterne hevder at både politikere og forskere har et noe rotete forhold til begrepene som har blitt klistret fast til næringen de senere år og langt på vei preget debatten: Overbeiting, bæreevne og høyeste reintall.

Samisk reindrift – norske myter

- Fagbokforlaget.
- 236 sider.
- Tor A. Benjaminsen, Inger Marie Gaup Eira, Mikkel Nils Sara m/flere.

Resultatet fra Dávvgas-prosjektet viser derimot en helt annen virkelighet. Forfatterne hevder at den samiske reindriften er en økologisk bærekraftig næring som bidrar til opprettholdelse av en urfolkstradisjon med et avansert kunnskapsgrunnlag forankret i samisk språk. Samt at noen av de problemer som reindriften har grunner i en feilslått statlig forvaltning, og at myndighetene har innført reguleringer i næringen uten å lytte til næringen selv og deres tradisjonsbaserte kunnskap om reindrift.

Seiglivete myter

Boka på 236 sider berører mange av de tema og omstridte avgjørelse i

Slik ser reindriften selv drift og forvaltning av reindriften, hvor tradisjonskunnskap og den aktive reindriftnutøvers erfaring og naturkunnskap er avgjørende.

den statlige forvaltningen av reindriften. Særlig ses det på forvaltningens rolle i den kraftige omstillingen reindriften har hatt de siste tiår. En rød tråd gjennom mange kapitler i boka er reintallet, fellesbeitet, produktivitet og effektivisering. I boka belyses dette fra reindriften eget ståsted, og i mange av kapitlene er det reindriftnutøvere som har bidratt med informasjon, historikk og tradisjoner. Boka – *Samisk reindrift – Norske myter* tegner et klart bilde av en til dels misforstått statlig forvaltning, som har blitt påtvunget reindriften. Reindriften selv, med sin hundreårige tradisjonelle drift har ikke blitt hørt. De har blitt plassert på sidelinjen i sin egen næring.

– Å se som en stat eller som en samisk reineier, det er blitt to forståelser av bærekraftig reindrift, slås det fast i boka. I tillegg tar forfatterne for seg mye av den

forskning som har foregått i og rundt næringen, beitet og naturen. Det er særlig forskningen knyttet til den påståtte overbeitingen på Finnmarksvidda, hvor det ofte konkluderes med at overbeitet er et resultat av for høyt reintall.

– Det er en hårdnakket myte, som i årtider har levd sitt eget liv og har bitt seg fast i folkeopinionen. En myte som både forskningen og politikerne har hatt et rotete forhold til. Dette er spørsmål som nå er overmodent å få en ny og kritisk gjennomgang. Hvor også reindriftnutøverne slipper til med sin tradisjonskunnskap.

Boka *Samisk reindrift – Norske myter* er et høyaktuelt partsinnlegg i debatten rundt reintallet, beitegrunnlag og fremtidens reindrift. Absolutt tankevekkende og nyttig lesning både for aktører i næringen, forvaltning og andre.

– Et innspill i debatten

Mikkel Nils Sara er en av forfatterne og redaktør av boka. FOTO: RISTEN ELLE SARA

Mikkel Nils Sara er en av forfatterne og redaktør i boka som ble lansert nå i vinter. Sara er aktiv reindriftnutøver, forsker og ansatt ved Samisk høgskole.

– Det generelle bildet av reindriften er feilaktig og har blitt stående nesten uimotsagt i årtier. Det er mest snakk om reintall og for mye rein. Annen tilnærming til næringen er ofte helt fraværende i den offentlige debatten. Derfor er det vårt håp om at boka skal bli et friskt og annerledes innspill i denne debatten, forteller Mikkel Nils Sara som er en av forfatterne i boka – *Samisk reindrift – norske myter*.

– Vi har forsøkt å bringe frem reindriften egne kunnskaper, og tilnærme oss dette vitenskapelig. Næringen besitter selvsagt store kunnskaper tilegnet seg gjennom lang tid og tradisjon. Dette er kunnskap som i dag ikke når frem til eller vinner gehør i forvaltning og myndighetsorganer, mulig fordi det kan være vanskelig for reindriftnutøverne å oversette slik kunnskap til norsk og et administrativt språk. Vi håper derfor boka og innholdet kan bli en tankevekker, et grunnlag for en bedre diskusjon for å fremme en bærekraftig reindriftnæring med aktive utøvere og faktisk selvbestemmelse i næringen.

Omstridt lovforslag:

Endring i reindrifftsloven skal hindre ny reintallsvekst

Stortinget har nå til behandling endringer i reindrifftsloven som skal gi fylkesmannen mulighet til å fastsette reintall på siidaandel-nivå. Saken er omstridt.

Landbruks- og matdepartementet (LMD) mener lovendringen er viktig for å hindre ny økning i reintallet. Stortinget behandler forslaget nå i juni.

Regjeringen ved Landbruks- og matdepartementet har fremmet forslag til endringer i reindrifftsloven. De har lagt saken frem for Stortinget, proposisjon 93L (2015–2016), den er nå i mai til behandling i næringskomiteen, og skal etter planen til behandling første gang i Stortinget 2. juni.

Reintall per siidaandel

Lovforslaget med endring i reindrifftsloven innebærer en ny bestemmelse i loven. Denne vil gi fylkesmannen hjemmel til å fastsette et øvre reintall per siidaandel når særlige grunner foreligger. Bakgrunnen for forslaget er å sikre en økologisk bærekraftig reindrift hvor reintallet holdes varig på et fastsatt og forsvarlig nivå. I departementet viser man til at reindriften har vært igjennom en omfattende prosess med utarbeid-

delse av bruksregler, deriblant med fastsettelse av et øvre reintall for enkelte sommersiida. De reduksjoner som har blitt pålagt av myndighetene er kommet gjennom forholdsmessig reduksjon – som for den enkelte reieneier har slått ut ulikt. For når reduksjon er gjennomført gjelder ikke reintall for den enkelte siidaandel, men for hele siidaen samlet.

LMD mener derfor det haster med å få gjennomført tiltak som kan forhindre ny reintallsøkning. Konkret i forslaget ligger en hjemmel i loven til at fylkesmannen kan fastsette reintall helt ned på siidaandelnivå om reindriften ikke selv klarer å løse reintallfordeling gjennom selvbestemmelse og internt.

Ikke enig

I forbindelse med lovforslaget har LMD

gjennomført konsultasjoner med Sametinget og Norske Reindriffts-samers Landsforbund (NRL) uten at det har blitt enighet mellom partene om lovendringen. Det er også gjennomført alminnelig høring i saken, og også her har meningene vært særdeles sprikende.

Både NRL og Sametinget er enig i at det er en stor utfordring å opprettholde et stabilt reintall fremover. Det er påpekt at arbeidet med å styrke reindriften egne muligheter til selvbestemmelse om reintallet må styrkes, og en lovendring vil få negative følger for det arbeid innad i næringen som er i gang. Sametinget og NRL er av den oppfatning at må det til en lovendring for å holde et stabilt reintall, så bør det gjøres en helhetlig gjennomgang av hele reindrifftsloven.

Departementet, fylkesmannen i Finnmark og Reindrifftsstyret er av den oppfatning at en lovendring er nødvendig. Det er allerede gjort et omfattende informasjonsarbeid for å belyse reindriften egne muligheter for intern justering av reintallet gjennom selvbestemmelse, men i mange beitedistrikt har man ikke nådd frem. Det pekes på at prosessene rundt reintallet har pågått siden 1980,

Lovendringen som ligger til behandling i Stortinget vil gi fylkesmannen større mulighet til å fastsette reintallet helt ned på siidaandels-nivå, om ikke reindriften selv klarer å fastsette reintall og fordeling utøvere imellom.

ulike virkemidler er brukt uten at man har nådd frem til et godt og stabilt reintall. Særlig har dette rammet enkelte beitedistrikt i Finnmark.

Derfor er en lovendring nødvendig – og ligger altså nå på Stortingets bord for behandling i juni.

§ 60

Den foreslåtte lovendringer har sammen med de generelle reintallsreduksjoner blitt omstridt. Under høringen i forslaget er man langt på vei enig i at noe må gjøres for å sikre et riktig reintall og bærekraft i reindriften. Det er både foreslått ny gjennomgang av hele reindrifftsloven, det er foreslått fra både reinbeitedistrikt og kommuner om et «bunnfradrag» i antall rein for å sikre rekruttering og små reieneiere. Det er også påpekt fra flere høringsinstanser at lovendringen kan være i strid med folkeretten og grunnloven.

Fra LMD har man slått fast at lovendringen hvor fylkesmannen gis fullmakt til å fastsette reintall per siidaandel ikke er i strid med verken grunnloven eller folkeretten. Videre har man avvist

å ta med i forslaget et bunnfradrag på 250–300 rein.

Reindrifftsstyret er sentralt i forbindelse med godkjenning av bruksregler og fastsettelse av reintall. Reindrifftsstyret har jobbet med denne problemstillingen i årevis. I forbindelse med lovendringer sier styret:

– Med reindrifftsloven § 60 slik den gjelder i dag, er det som påpekt i høringsbrevet en fare for at reintallet vil begynne å stige igjen så snart pålegg om reduksjon er gjennomført. Det er også en fare for at mindre reieneiere som følger påleggene om reduksjon, kan bli presset ut av næringen. Reindrifftsstyret har ved flere anledninger uttrykt bekymring for dette. Reindrifftsstyret mener lovendringen er nødvendig, og forutsetter at Fylkesmannen kun vil bruke dette når selvstyret har sviktet.

Kan skape ro i reindriften

Forslaget vil etter departementets vurdering, kunne redusere behovet for framtidig offentlig ressursbruk. Det ventes også at lovendringen vil få en

Her er forslaget:

Forslag til lov om endringer i reindrifftsloven (reintall per siidaandel).

I

I lov 15. juni 2007 nr. 40 om reindrift gjøres følgende endringer:

§ 60 nytt femte og sjettede ledd skal lyde:

Når særlige grunner foreligger, kan fylkesmannen fastsette et øvre reintall per siidaandel. Departementet kan gi bestemmelser om når fylkesmannen plikter å gjøre det, og om hvordan reintallet skal fastsettes.

Når fylkesmannen har fattet vedtak etter femte ledd, kan to eller flere siidaandeler gjennom enighet bestemme en annen reintallsfordeling så lenge de holder seg innenfor disse siidaandelens samlede reintall. Nåværende femte ledd blir sjuende ledd.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.

forebyggende effekt og færre tilfeller hvor myndighetene og forvaltningen må fastsette et høyeste reintall.

Et balansert reintall ventes å føre til mindre uro og konflikter i reindriften – og behov for mindre oppfølging fra myndighetenes side. LMD påpeker at den største gevinsten vil reindriften selv ha gjennom økt bærekraft og utvikling – samt at et balansert reintall vil gi en miljømessig gevinst. Det slås fast at det i forslaget allerede er tatt hensyn til de folkerettslige og privatrettslige sider av saken.

Finnmárkku Fylkkamánni:

– Buorre evttohus

Finnmárkku Fylkkamánni doarju boazodoallolága rievadanevttohusa mii galgá sihkkarastit buori ovdáneami ja buoret einnotahtivuoda boazodoalus. Láhkarievdadeapmi eastada boazologu lassáneamis fas, ja addá boazoeaiggádiidda áiggi soahpat boazologuid juohkáseami.

– Gitta 1980-logu rájes lea bargojuvvon Finnmark boazologu unnidemiin. Lea čájehuvvon ahte váikkuhandoaimmat eai leat leamaš dievaslaččat, ja vaikko muhtimat leat ge unnidan, de dat ii leat leamaš doarvái danne go earát eai leat unnidan, dahje leat baicca lasihan boazologu. Váikkuhussan lea leamaš

ahte sii geat leat oskkáldasat čuvvon stáhta unnidanáigumuša, leat dovdan iežaset bázahallan. Dat lea dagahan eahpeluohttámuša ođđa unnidandoaimmaide – oallugat ballet unnideamis danne go ballet sii áiggi vuollái fas šaddet vuottáhallat, lohka Fylkkamánni boazodoalldirektevra Trond Aarseth.

– Árvaluvvon láhkarievdadus sáhtta dahkat ahte eai boade márga manjálás mearrádusa gorrelogu mielde unnidit. Jus boazolohku fas lassána bajábeallái mearriduvvon logu manjel go gorrelogu unnideapmi lea čađahuvvon, de sáhtta Fylkkamánni gitta 5 jahkái «lásset» dan boazologu juogu mii gártai manjel go gorrelogu mielde lei unniduvvon. Lea buorre ágga doarjut evttohusa, go mii dovdat ahte eanas siidaosit vuosttažettiin háliidit sihkkarist diehtit mo dilálašvuodat bohtet leat, lohka Trond Aarseth.

Finnmárkku Fylkkamánni/Fylkesmann i Finnmark, Trond Aarseth.

Boazodoallolága ulbmil lea ahte orohaga boazoeaiggadat ieža galget soahpat man olu bohccot gudesse galget leat, ja dat ulbmil galgá ain doalahuvvot. Lea datte hui gáibideaddji proseassa olahit ovttaoavilvuoda siskkáldas boazologuid hárrái, erenoamážit dilis goas juohke boazoeaiggát čađat ferte posišoneret iežas ođđa gorrelogu unnidemiide. Go Fylkkamánni oázžu vejolašvuoda «lásset» boazologu juohkáseami gitta 5 jahkái, de ožžot boazoeaiggadat bosihanbottu, man sáhttet geavahit šiehtadallat siskkáldas boazolohkojuogu.

kan Fylkesmannen for inntil 5 år «fryse» den reintallsfordelingen man hadde når den forholdsmessige reduksjonen var gjennomført. Det er all grunn til å støtte forslaget, for vår erfaring er at de fleste siidaandelene først og fremst ønsker forutsigbarhet, sier Trond Aarseth.

Reindrifstloven legger opp til at rein-eierne i distriktet selv skal bli enige om reintallsfordelingen, og dette er fortsatt målsetningen. Å skape enighet om reintallsfordelingen er imidlertid en svært krevende prosess, spesielt i en situasjon der hver enkelt reineier hele tiden må posisjonere seg i forhold til nye runder med forholdsmessig reduksjon. Ved at Fylkesmannen får muligheter til å «fryse» reintallsfordelingen i inntil 5 år, vil reineierne få et pusterom som de kan benytte til arbeide fram en intern reintallsfordeling.

Ellen Inga Kristine Hætta, beahcegealli-fimppaid-siida – Kautokeino:

– Det var på tide ...

Det sier Ellen Inga Kristine Hætta fra reinbeitedistrikt Beahcegealli – Fimppaid siida, i Vest-Finnmark. Ellen Inga Kristine Hætta er også leder for distriktet, og støtter fullt ut den lovendring som nå er på trappene og til behandling i Stortinget i juni.

– For de distriktene som ikke selv klarer å holde balanse mellom flokk og beite, er det på sin plass at myndighetene ved fylkesmannen griper inn. Vi har sett mange eksempler i vår del av fylket hva som skjer når man ikke klarer å holde reintallet på et fornuftig og forsvarlig nivå. Fylkesmannen må gis denne fullmakten av våre folkevalgte, mener Ellen Inga Kristine Hætta, som påpeker at i deres distrikt er denne problemstillingen fullstendig ukjent for der er reintallet nøye planlagt og følger helt etter de rammer som myndighetene har satt.

Johan Mathis Eira, Ravdol siida, Karasjok:

– Helt rett ...!

Johan Mathis Eira, i Ravdol siida og i reinbeitedistrikt 16 i Karasjok er ikke i tvil om at lovendringer er helt rett, og bør være særdeles velkommen for mange i reindriften. Endringen i Reindrifstloven slik det er foreslått vil langt på vei ordne opp i et problem som deler av reindrifstnæringen i Finnmark har slitt med i lang tid.

– Det blir et problem om deler av reinflokkene får vokse uten kontroll og samstemmighet i siidaen. Da vil reintallet totalt bli for høyt, det kommer i konflikt med myndighetenes godkjenning av reintall og ofte ender saken med forholdsmessig reduksjon som rammer alle. De som har fulgt påleggene fra myndighetene får også et ufortjent tap. I tillegg går slaktevektene ned, reinbeite belastes for hardt, og lønnsomheten blir borte for dem som vil og kan drifte med rein. Derfor er en lovendring slik den er foreslått helt rett – men det bør være absolutt siste utvei når alt annet er prøvd i et distrikt, slår Johan Mathis Eira fast som håper at utviklingen i reindriften går mot lønnsomhet, en drift i balanse med de naturgitte ressurser og følger de reindrifstmessige tradisjoner.

Frode Utsi, Rákkonjárga, Øst-Finnmark:

– Litt usikker ...

Den kommende lovendringen som regjeringen har foreslått er blitt møtt med noe usikkerhet og avventende holdning av flere i reindriften. En av dem er Frode Utsi i reinbeitedistrikt Rákkonjárga i østfylket. Et distrikt med sommerbeite ute på Varangerhalvøya og vinterbeite ved finsk grensen i Tana. Frode Utsi er også leder i Rákkonjárga reinbeitedistrikt.

– Spørsmålet om fylkesmannen og myndighetene skal gis enda større og avgjørende innflytelse i reindriften gjennom nevnte lovendring gjør meg noe usikker. Det kan gi forskjellsbehandling i distriktene, stenge ute de med fagkunnskap og lang erfaring i reindriften. Det er en utvikling i reindriften kan frykte, mener Frode Utsi som hevder at i noen tilfeller kan det også være nødvendig og riktig at fylkesmannen gjør vedtak om fordeling av reintallet helt ned på siidaandelsnivå.

– Det må være den absolutt siste utvei, og fylkesmannen må da bygge sin beslutning på solid historikk og innblikk i distriktet, og reindrifstfaglig kunnskap. Her har fylkesmannen fortsatt et arbeid å gjøre i flere deler av landet, sier Frode Utsi.

Fylkesmannen i Finnmark:

– Et godt forslag

Fylkesmannen i Finnmark støtter forslaget om endring i reindrifstloven for å sikre en god utvikling og forutsigbarhet i reindriften. Lovendringen vil motvirke ny vekst i reintallet, og gi utøverne tid til å bli enige om reintallsfordelingen.

– Det har helt siden 1980-tallet vært arbeidet med å få ned reintallet i Finnmark. Virkemidlene har vist seg å være utilstrekkelige, og selv om noen har redusert har dette ikke vært tilstrekkelig

fordi andre ikke har gjort det, eller faktisk har økt reintallet. Konsekvensen er blant annet at mange av de som har vært lojale til den statlige målsetningen føler seg som tapere. Dette har bidratt til en mistro til nye virkemidler for å redusere reintallet – mange er redd for å redusere fordi de frykter at de på sikt igjen kan bli tapere, sier reindrifstdirektør Trond Aarseth hos Fylkesmannen i Finnmark.

– Den foreslåtte lovendringen vil kunne forhindre at man får flere etterfølgende vedtak om forholdsmessig reduksjon. Dersom reintallet igjen stiger til over det fastsatte etter at en prosess med forholdsmessig reduksjon er gjennomført,

FOTO: JAN HELMER OLSEN

Áigu šaddat buoremus goikebiergobuvttadeaddji

Dan rájes go bearašdoaimmahat Skodi Rein AS áshuvvui 2012:s leat sii hirmat bures ovdánan. Iežasat ealu ja bearaša vuodul mearrideigga náittosbárra Karen Utsi ja John Anders Sara áshahit iežaska fitnodaga, vai sáht-tiba ieža váldit eambbo ovddasvástá-dusa boazodoalu ceavzimis unna gilázis Jergolis Kárášjoga gielddas.

Skodi Rein AS lea olu bargan riektá. Go fitnodat ii fidne nu olu bierggu reidemii go livččii dáhtton, de oinnii fitnodat mánngga jagi geahččaladdamiid mannel, ahte sii fertejit gávdnat iežasat geainnu vai doaibma šattašii eambbo gánnáhahttin. Fitnodat ii nagot gilvalit «stuorraiguin» hivvodagaid dáfus ja Skodi biergofitnodat ii nagodan háhkat nu olu bohccofilèa go márkan livččii oastán. Fitnodat fertii hutkat juoidá eará ja nu bođii mearrádus spesialiserema hárrái.

– Vuosttaš jagiid vikkame buvttadit mánnggalágan gálvvuid. Láibebajo-žiid, čoarbbeali, filèa, cáhppojuvvon bierggu, koteleahaid ja eará biergguid ja buktagiid maid márkan juo dovddai. Moai vuovdaleimme meassuin ja res-tauránjnain ja vuvddiime bierggu iežame

gávpebiillas. Dalle lei hui ovttagardánis dovdnjen ja páhkken, ii ge lean makkár-ge profilerenstrategiija. Vikkaime ieža fuolahit olles árvogollosa. Dat lei lossat ja moai fuomášeimme ahte nie ean sáhte guhkit áiggi bargat, muitaleaba Karen ja John Anders.

Seammás dáhpáhuvai juoga Norgga biergomárkanii, ja bohccobiergo-johtu lassánii sakka, ja buvttadeaddjit eai nagodan skáhppot doarvái bierggu márka-niidda. Skodi rein fertii ođđa vuogi gávnnaht.

– Dan sadjái go viggat buotlágan gálvvuid buvttadit, fertiimet mii spesialiseret iežamet. De lei lunddolaš válljet goikebierggu – man juo leimmet hárvánan buvttadit. Mii eallit gasku Finnmárku gos leat buot buoremus vejolašvuodát bierggu goikadit. Dáppe lea dássedis temperatu-

vra, buorre áibmomolsašupmi ja guhkes goikadanáigodat.

– Mii leat investeren ja háhkan heivvolaš rusttegiid ja leat olu návccaid bidjan dasa ahte buoridit dan buvttadanpro-seassa mainna álggaheimmet. Háliideime buoridit gánnáheami ja dainna leat mii bures lihkestuvvan. Moai letne ožžon áigái ovttasbarggu Norgesgruppeniin ja leat soahpan vuovdit sidjiide maiddái,

lassin dasa go ieža vuovdit njuolga ostiide. Diibmá manne olu návccat designahábmemeii ja mearkagálvo-huksemii ja danne bođii min buvttadeapmi mannet johtui. Dán jagi leat ođđa buvttadanvuogadát ja dovdnjenávdnasat gárvásat, ja áigumuš lea vuovdit

goikebierggu 2–3 milliuvna ovddas. Mii leat buot návccaid čohkken goikebi-ergobuvttadeapmái ja dál šaddá gelddolaš buvttadanjahki.

«Fitnodat bargá árijjalaččat buvttadeami buoridemiin, hehttehusaid eastademiin ja geavaha daid doarjaortnegiid maid lea vejolaš ovttahtit iežasat ruđalaš návccaiquin. Bárragottis lea goappásge gelbbo-lašvuoha mii dievasmahtta fitnodaga ja sudnos lea buorre ekonomijahálddašeapmi ja márkangelbbo-lašvuoha. Fitnodat lea olahán olu rámi ja mánnga bálkkašumi ja nammadeami iežasat barggu ovddas, ja dan ánsásá dat roahkka.»

– Atle Mallinen, Innovasjon Norge

Gráfalaš profila

Skodi-fitnodaga goikebierggus lea dál ođđaáigásaš, čalbmáičuohcci ja erenoamáš designa. Manemus jagi lea Skodi rein ožžon mánnggaid rámidemiid, nammademiid ja bálkkašumiid. Sis leat leamaš vuovdalandoaimmat Mathallenis Oslos, leat searvan Matstreif lágideapmái, ožžon Árktaš árvohákanbálkkašumi goikebierggu ovddas mas lea ođđa doavdnji, ja sii besse loahppagilvvuide Det norske måltid lágideamis. Easkkaládje leat sii maiddái Grüne woche doaluin Berlinas ožžon dohkkehuvvot iežasat goikebiergobuk-taga Spesialmerkejuvvon buvttan. Dasa lassin lea Skodi rein searvan mánnggaid logaldallamiiguin ja rahpasit muitalan iežasat historjja iežasat eallima birra boazodoallin ja fitnodatdoaimmaheaddjin.

Vaikko fitnodat dál oaidná boahhteáiggi čuovgadin, de lea mátki dohko leamaš sihke guhki ja divrras. Muhto sii leat bivdán veahki doppe gos lea leamaš lunddolaš.

– Mii leat ožžon hui buori veahki Innovasjon Norges ja báikkálaš borramuša gelb-bolašvuodaguovddázis. Dasa lassin leat Bohccobierrgu márkánlávdegoddi ja eará bohccobierrgofitnodagat oppalaččat gállán geainnu bohccobierrgu ovddas. Leat mánnga oasálačča boazodoalu bealis geat leat bargan buori barggu.

– Bohccobierrgomárkanii leat ilbman olu smávva, muhto buorit bohccobierrgofitnodagat ja oallugiin lea dáhttu buoridit sihke kvalitehta ja márkánhatti. Bohccobierrgu lea dál ožžon dan sajjadaga man ánsásá. Lea deatalaš ahte eanebut njuvvet nu olu go vejolaš vai boazodoallu nagoda háhkat bohccobierrgobuktagiid dađistaga lassáneaddji márkaniidda. Oppalaččat oaidnit mii dál boazodoalus buriid vejolašvuodaid ja olu lea manname rievttis geainnu, loahpaheaba náittosguimmežagat Sara, geat maiddái vuordiba buori reanttu ja ahte beassaba olu njuovvat iežaska ealus boahhte čavčča.

Skal bli best på tørkakjøtt

FOTO: JAN HELMER OLSEN

Siden oppstarten av familiebedriften Skodi Rein AS i 2012 har det skjedd en fantastisk utvikling. Med utgangspunkt i egen reinflokk og familie bestemte ekteparet Karen Utsi Sara og John Anders Sara seg for å satse på egen bedrift, ta grep for deres framtidige eksistens i reindriften i den lille bygda Jergul i Karasjok kommune.

Skodi Rein AS har gjort mye rett. Med sitt relativt beskjedne volum av

kjøtt til foredling, innså bedriften etter å ha prøvd å feilet over flere år at de måtte finne sin egen vei for å øke lønnsomheten. Bedriften kunne ikke konkurrere med de «store» på volumvarer og heller ikke Skodi hadde nok reinflokk til å mette markedet. Her måtte de gjøre grep og tok beslutningen om å spesialisere seg.

– De første årene tok vi sikte på å produsere et bredt spekter av produkter. Påleggsmat, steik, filet, finnebiff,

koteletter og en rekke stykningsdeler og produkter som allerede hadde en etablert posisjon i markedet. Vi reiste rundt på messer og restauranter og solgte kjøtt fra egen salgsbil. Med svært enkel emballering og ingen strategi på profilering. Vi skulle ta hånd om hele verdikjeden selv. Det var slitsomt og vi innså at dette kunne vi ikke holde på med i lengden, forteller Karen og John Anders.

Samtidig skjedde det en endring i råvaretilgangen i Norge. Etterspørselen på reinkjøtt økte og det ble manko på reinkjøtt i markedet. Skodi rein måtte ta noen nye grep.

– Fra å levere et bredt spekter av reinkjøttprodukter måtte vi spesialisere oss. Valget falt naturlig på tørkakjøtt – som vi allerede hadde en tradisjon å produsere. Vi lever midt i Finnmark med de beste betingelser for å tørke kjøtt. Med jevn kald temperatur, god lufting og lang tørkesesong.

– Vi har investert i nytt egnet produksjonsutstyr og har brukt mye ressurser på en bedre produksjonsprosess enn når vi startet. Vi ville øke lønnsomheten og det har vi lyktes med så langt. Vi har inngått samarbeid med Norgesgruppen om å levere til dem i tillegg til egne kunder. I fjor brukte vi mye ressurser på design og merkevarebygging og kom derfor sent i gang med produksjonen. I år er vi klare med ny produksjonslinje og emballasje, og vi tar sikte på å omsette for 2–3 millioner i tørkakjøtt. Vi har gått «all-inn» for tørkakjøtt og det blir et interessant produksjonsår å se fram til.

Grafisk profil

Tørket reinkjøtt fra Skodi rein har nå en moderne, synlig og særegen

design. De siste årene har Skodi rein fått en rekke lovord, utnevnelser og priser. De har stand på Mathallen i Oslo, deltar på Matstreif, har fått Arkisk verdiskapingspris for tørket reinkjøtt i ny emballasje, og de var i finalen i det norske måltid. Nylig fikk de under Grüne woche i Berlin

«Bedriften jobber uavbrutt med å forbedre produksjonen, fjerne flaskehals og bruker virkemiddelapparatet der det er mulig kombinert med egne midler. Ekteparet har utfyllende kompetanse og god kontroll på både økonomi og markedssiden. Bedriften har høstet mye skryt og flere priser og nominasjoner for sin jobb, noe som er meget fortjent.»

– Atle Mallinen, Innovasjon Norge

godkjent produktet tørket reinkjøtt som Spesialitet-merket produkt. I tillegg har Skodi rein del-tatt på en rekke inn-

legg og åpent fortalt deres ærlige historie om deres liv som reineiere og bedriftsutviklere.

Selv om bedriften nå ser lyst på framtiden så har det vært en lang og kostbar vei. Men de har oppsøkt bistand der det har vært naturlig.

– Vi har derimot fått svært god hjelp fra Innovasjon Norge og kompetansenettverket for lokalmat. I tillegg har Markedsutvalget for reinkjøtt og andre etablerte reinkjøttbedrifter banet vei for reinkjøtt generelt. Mange nivåer i reindriften har gjort en god jobb.

– Det har kommet mange nye seriøse mindre aktører i reinkjøttmarkedet og mange har et stort ønske om å løfte både kvalitet og pris ute i markedet. Reinkjøttet har nå fått en posisjon det fortjener. Det er derimot viktig at flere slakter så mye som mulig slik at vi som reineiere kan levere reinkjøttprodukter til det voksende markedet. Generelt ser vi nå veldig positivt på reindriften og mye er på riktig vei avslutter ekteparet Sara, som ser fram til en god vekstsesong og høyt uttak av egen rein til høsten.

Skodi-Rein fikk utmerkelse for sitt tørka reinkjøtt under GrüneWoche i Berlin. FOTO: PRIVAT

Gammelt produkt.

Den nye produkt-designen.

Troms fylkeskommune har som første fylke i landet vedtatt å utarbeide en regional plan for reindriften. Dette er et spennende nybrottsarbeid som har interesse også utenfor fylkets egne grenser.

Reindriften i Troms er en samisk næring og samene som urfolk er omfattet av en rekke folkerettslige instrumenter som setter føringer og skranke for myndighetsutøvelse, forvaltning og planlegging. Nasjonalt er det sterke føringer gjennom reindriftenloven og reindriftenavtalen, men også gjennom andre lover som plan- og bygningsloven, samt ulike stortingsmeldinger.

Reindriften, med sin særegne driftsform og sentrale betydning for samisk språk, kultur og rettigheter, er ofte lite kjent i forvaltningen og allmenheten. Reindriftnæringen i Troms drives i tillegg på tvers av kommune-, fylkes- og landegrensene og har derfor særlig stor nytte av bedre samhandling på tvers av de ulike forvaltningsgrensene.

Igangsettelse av regional plan for reindriften ble vedtatt av fylkesrådet som en del av fylkets planstrategi i november 2014. Det er nedsatt en styringsgruppe

som ledes av stabssjef Stein Ovesen, Troms fylkeskommune og hvor fylkesmann Bård Pedersen deltar. De øvrige medlemmene kommer fra norsk og svensk Sameting, kommunenes sentralforbund, Troms reindriftsamers fylkeslag og Svenske samers Riksforbund.

Reindriften som ressurs

Regional plan for reindriften skal bidra til å synliggjøre reindriften som nærings- og samfunnsmessig ressurs, herunder næringens behov for utvikling næringsmessig, språklig og kulturelt. Reindriften i Troms har mange gode eksempler på innovative og nyskapende miljøer. Disse finner vi innen videreføring av reinkjøtt og i kombinasjon av reindriften og turisme som har blitt mer vanlig de senere årene. Dette potensialet er økende med bakgrunn i den økende vinterturismen i Troms som gjør kombinasjonsmulighetene større for reindriftnæringen. Den bidrar til næringsmessig

mangfold, og den bidrar til ivaretagelse og en utvikling av den samiske kulturen. Dette vil også være sentralt i en regional plan for reindriften.

Mulighetene ved en regional plan er mange, den vil kunne bli et viktig verktøy for en mer helhetlig forvaltning i Troms ved å tilpasse næringen til regionale forhold i forvaltningen. I denne prosessen er det viktig at både næringen og kommunene vil kunne bidra konstruktivt med planlegging og tilrettelegging for en mer forutsigbarhet i arealsammenheng. Planen vil være med å øke kunnskapsgrunnlaget om reindriften i Troms som igjen vil bidra til å øke tillitsforholdet mellom reindriften og andre sektorer. Mer kunnskap kan også bidra til å forebygge fremtidige konflikter samt kunne bedre dialogen og samhandlingen mellom næringen og ulike offentlige og private aktører.

I løpet av våren/sommeren 2016 vil et planprogram sendes på høring og offentlig ettersyn, og programmet vil kunne vedtas tidlig høst i fylkesrådet. En ferdigstillelse og vedtak av endelig plan vil tidligst skje juni 2017.

Boazodoallu Norggas, Ruotas, Suomas ja Guoládagas Ruoššas

Mo leat boazodoalu doaibmaevttut nuppe bealde riikkarájiid...?

Boazodoalloodđasat leat čohkken dieđuid duoppil dáppil miehtá Davvikahta, stáhtadoarjagiid, biergohattiid, boraspiriid ja organiserema birra. Ii leat vejolaš oalát buhtastahttit buot, go iešguđetge riikkain leat nu iešguđetlágan dilálašvuodát. Liikká leat muhtin dieđut miellagiddevaččat:

- Norggas oažžu boazodoallu eanemus stáhtadoarjaga ja eanemus njuolgo ja eahpenjuolgo doarjagiid
- Norggas leat maiddái eanemus ollesáiggebargi boazoeaigádat
- Bierrgohaddi lea alimus Suomas, muhto Norggas addojuvvojit eanemus doarjagat njuovvamii ja bierrgokiloide
- Areála dáfus leat guhtuneatnamat unnimus ávkkástallojuvvon Guoládatnjárggas, gos leat jáhkkemeahttun viiddis guhtuneatnamat
- Norggas leat liige eanemus boraspirevahátbuhtadusat ja dieđihuvvon boraspirevahádat
- Ruotas lea Sámediggi mii hálddaša boazodoalu
- Ruošša bealde Guoládatnjárggas lea boazodoallu fas máhccame dološ kollektiiva-vuogádahkan

Reindriften i Norge, Sverige, Finland og Kola-Russland

Hvordan er driftsvilkårene for reindriften over landegrensene...?

Reindriftnytt har hentet inn basisinformasjon på kryss og tvers på Nordkalotten. Om statlige overføringer, tilskott, slaktepriser, rovdyrta og organisering. Direkte sammenligning er tilnærmet umulig, til det er reindriften i de ulike land så forskjellig og nyansene er mange. Likevel er det detaljer i bildet som er spennende:

- Det er i Norge reindriften får den største statlige overføring og mest direkte og indirekte støtte
- Det er også i Norge man har flest fulltidsarbeidende reineiere
- Slaktepris er høyest i Finland, mens det i Norge gis flest tilskudd knyttet til slakt og kjøttpris
- I areal er potensialet for beiter minst utnyttet – og eventyrlig stort – på Kolahalvøya
- Rovdyrerstatningene og tapene er definitivt høyest i Norge
- I Sverige er forvaltningen av reindriften lagt til Sametinget
- I Russland, Kola er reindriften på vei tilbake til det gamle kollektivsystemet

FAKTA NORSK REINDRIFT

Antall rein: 240 000, derav 180 000 i Finnmark.
Areal: 140 000 km², omkring 40 % av norsk landareal til reinbeite.
Reineiere: Omkring 3000 er tilknyttet reindriften, derav 2200 i Finnmark.
Organisering: 6 regionale reinbeiteområder, 100 sommersidaer og 150 vintersidaer.
Slakt: 75 400 rein slaktet i 2015, 1748 tonn.
Pris: Gjennomsnittspris til reiner i 2014 – 74,57 pr. kg.
Tap: Reindriften har store tap til rovdyr som erstattes gjennom kadaverbevis og antatt tap i beiteland i forhold til rovviltbestand. Det er stort sprik mellom påstått tap og erstatninger. I 2014 ble det erstattet 24 % av omsøkte tap. Det ble omsøkt erstatning for tap av 78 824 dyr, erstattet 19 159.
Rovdyrerstatninger: I 2014 ble det utbetalt 58 803 781 kroner i erstatning til reindriften for tap til rovdyr. I tillegg kommer tap i trafikken/forsikringselskap og fra NSB/Jernbaneverket.
Myndigheter: Landbruks- og matdepartementet (LMD) har politisk ledelse, Landbruksdirektoratet har sammen med fylkesmennene forvaltningsansvar.
Statlige overføringer: 113 mill. kroner i reindriftnavtalen 2015–16.

FAKTA FINSK REINDRIFT

Antall rein: 200.000, vinter 2016 (maks. antall 203 700).
Areal: 115 000 km², omkring 36 % av finsk landareal til reinbeite.
Reineiere: 4300 (Derav 800 med reindrift som hovednæring).
Organisering: 53 reinbeitelag (reinbeitekollektiv – på finsk *paliskunta*).
Slakt: 85 000 rein slaktes årlig, 2 mill. kg/år.
Pris: Pris til reiner € (euro) 10 pr. kg slakt.
Tap: 4000 rein tas av rovdyr, 4000 dør i trafikken årlig.
Rovdyrerstatninger: Reiner får erstatning for alle rein tatt av rovdyr som finnes, erstatningen er 1,5 ganger for å ta med tapte dyr som ikke finnes. I 2015 ble det utbetalt 6,6 mill. €. For reinbeitelag med kongeørn i beiteland utbetales en erstatning på 700 000 €. Trafikkdrept rein i 2015 ble erstattet med 5 mill. €. **Myndigheter:** Landbruks- og skogdepartementet
Statlige overføringer: Den statlige overføring til reindriften er på 28,50 € pr. levende rein, totalt 6 mill. € pr. år.

FAKTA SVENSK REINDRIFT

Antall rein: 261 469
Areal: 160 000 km², 50 % av svensk landareal brukes til reinbeite
Reineiere: 4653 reiner, 2500 har reindrift som hovednæring.
Organisering: 51 samebyer. (Samebyer tilsvarer *beitedistrikt* på norsk side med deretter lik inndeling i siidaer.)
Slakt: 36 691 rein slaktet 2015/2016, 903 678 kg.
Pris: Pris til reiner ca. 54,55 SEK (middelfris eksklusive tilskott og MVA) 2015/2016
Tap: Rovdyrtap av rein til gaupe, jerv, bjørn og ulv beregnet fra 19 500 til 72 500.
Rovdyrerstatninger: Utbetales til samebyer beregnet etter antatt rovdyr i beiteområdet. Riksdagen har målsatt akseptabelt tap til 10 %, men de reelle tap av rein til rovdyr sies å være betydelig høyere – man er langt unna den politiske beslutning. Erstatninger inngår i totaloverføringen til reindriften. Av reindriftnens årlige totaloverføringer går 45–60 mill. SEK til rovdyrerstatninger.
Myndigheter: *Landbygdsdepartementet*, mens Sametinget er ansvarlig myndighet.
Overføringer: 107,9 mill. SEK, som er totaloverføring til reindriften, inklusiv rovdyrerstatninger, tilskott og driftstillegg. Deler av overføringene brukes også til andre samiske næringer, grensegjerder osv.

FAKTA RUSSISK REINDRIFT KOLA

Antall rein: 50 000
Areal: 100 000 km², derav 83 000 km² kan brukes av reindriften.
Reineiere: To reindriftskooperativer har 30–40 reingjetere i tillegg til administrativt ansatte. Det finnes få private reiner og landsbyer med få rein. I Teh-kooperativet kan gjetere eie en liten andel dyr i kooperativets flokk.
Organisering: På Kolahalvøya er det to kooperativer med reindrift som hovednæring.
Slakt: I produksjonsplanen for kollektivene er det beregnet et slaktevolum på 2500 dyr årlig, men kooperativene forsøker nå å bygge opp flokkene – samtidig lider de store tap med ulovlig jakt og krypskyting. Totalproduksjonen på Kola ligger derfor på rundt 2000 rein/årlig.
Pris: Stort sett alt slakt selges i utsalg på kollektivene eller privat. Prisbildet varierer fra
Tap: Liten oversikt over tap til rovdyr og krypskyting, men reindriftskollektivene hevder tapene er store. Omstridt om hva som er tamrein og villrein på Kola.
Rovdyrerstatninger: Det gis ingen erstatning for tap av rein til rovdyr.
Myndigheter: Komiteen for Landbruks- og matmarkedene i Murmanskregionen.
Overføringer: Det betales 10–15 Euro i støtte per rein på Kola. Overføringen kommer fra det regionale budsjettet til Murmansk fylke. I tillegg gis det statlig og regional støtte til urfolksgrupper, deriblant til bygging av hus, kjøp av snøscooter og infrastruktur i næring. I 2014 ble det fra regionalt og statlig hold gitt støtte til reindriften i Murmanskregionen med 20 mill. Rubel (2,5 mill. NOK). I tillegg ytes det subsidier fra staten på lik linje med jordbruket i Russland.

Reindriften i nord

Reindriften i de nordiske land og på Kolahalvøya i Russland er den største næringsvirksomhet her i arealbruk. 30–50 % av alt landareal er beiteland. De andre forskjellige land og næring imellom er store, både når det gjelder antall dyr, utøvere, rovdyrtap, økonomiske forhold og statlig støtte.

Reindriften er mye mer enn bare tall. Det er en tradisjonsnæring som er bærebjelke for samisk kultur og språk, og viktig for mange lokalsamfunn. En direkte sammenligning mellom vilkår og kår i de nordiske land og Kolahalvøya i Russland er en tilnærmet umulig oppgave. Forskjellene er for store, preget av kulturelle, politiske og administrative rammer. Likevel har vi her samlet noe statistikk som kan gi et ørlite bilde over rammevilkårene for reindriften i Norge, Sverige, Finland og Russland.

Areal, dyr og beiteland

Reindriften er arealkrevende, slik har det alltid vært. Det bildet speiler seg igjen i alle de 4 land. Ut fra myndighetenes syn på fordeling av areal til næringen så

dekker reinens beite fra 36 til 83 % av det totale landareal. De juridiske rettighetene til beitelandet står sterkt, særlig på Nordkalotten. Riktignok er det velkjent at i enkelte områder er presset på arealene stort til annen næringsvirksomhet, ny infrastruktur, gruvedrift eller kraftutbygging.

Reinflokkene både i Norge, Sverige og i Finland er ganske like, rundt 200.000 + med hovedvekt inn mot sentrale Nordkalotten. På russisk side har nedgangen vært dramatisk, det har også historikken rundt reindriften. Fra småskala samisk drift, til senere statsdrift i Sovjetperioden og nå tilbake til kollektiver og privatdrift i liten skala. Reindriften på Kola har aldri brukt de store tilgjengelige beiteområder, og store deler brukes faktisk av flokker med villrein.

Reinskilling i november. Laevas sameby, Sverige.

FOTO: MARIE ENOKSSON, SAMETINGET

Historisk ble beitelandet på Nordkalotten brukt grenseløst og ga større muligheter til større flokker og bedre beite. Flyttveiene var lange mellom det livgivende sommerbeite på kyststrøpen og det trygge innland vinterstid. I dag er vilkårene annerledes og politiske, grensene og grensejerdar har kommet til, og det er kun i noen få områder reindriften følger hundreårige tråkk og trekkveier.

I Norge er det mest rein i Finnmark, og her har reintallsreduksjonene vært nødvendig de senere år. På Kolahalvøya, med enormt stort beiteland er flokkene blitt kraftig redusert de siste tiår. Det har også skjedd endringer i driftsformene, i Finland har «farming» blitt mer vanlig i sørlige deler av beiteområdet. Der rett og slett gjerdens flokken inne og føres. I de nordlige distrikt føres det også både i skog og fjellbeite.

Det gir enklere drift og mindre rovdyrtap. Men føring er nå helt vanlig og nødvendig i Finland, for lavbeitene her er i veldig dårlig forfatning og nedbeitet.

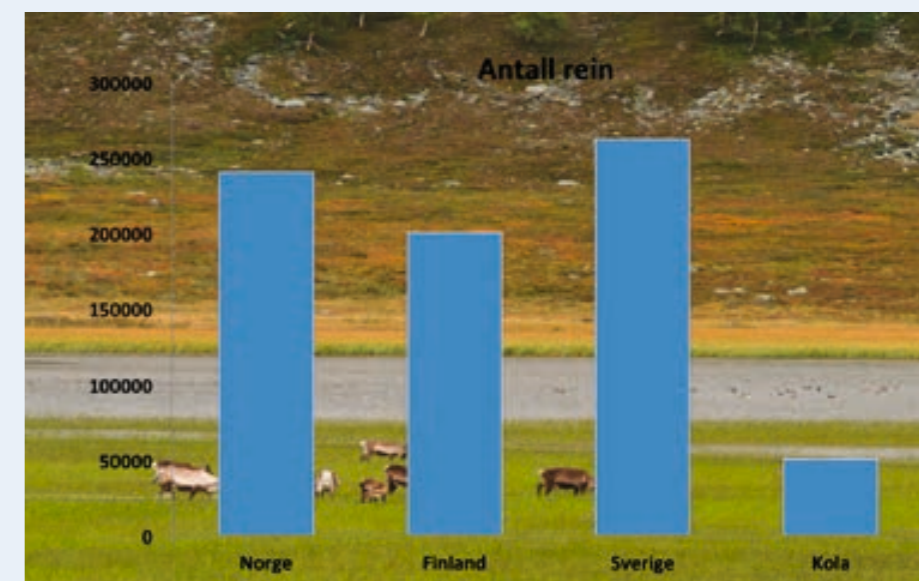
Føring er også mye brukt i beitelandet både i Sverige og Norge. Svensk reindriften bruker også sommerbeite i Norge, og norske reieiere har vinterbeite på svensk side.

Samisk reindriften

Reindriften er en samisk kulturbasert næring. Både i Norge og i Sverige er reindriftnæringen forbeholdt den samiske befolkningsgruppen. For å drifte med rein i Norge kreves familiemessig tilknytning med reindriften, og godkjenning både fra beitedistrikt og myndigheter. Tilsvarende har man på svensk side med tilknytning til samebyer. Det finnes noen få unntak, i Norge med tamreinlagene i sør og i Sverige med konsesjonsdrift.

I Finland er også reindriften forbeholdt samer, men i prinsipp kan enhver EU-borger fast bosatt i det samiske driftsområdet og medlem av et reinbeite-lag/kollektiv (*paliskunta*) bli reieier og drifte med rein. I Russland og på Kola har reindriften vært gjennom mange omstillinger. Den gamle familiebaserte reindriften ble utradert tidlig i Sovjetperioden, hvor store kollektiv ble etablert og rein og urfolk fra lengre øst ble flyttet inn. De store reinkollektivene – *kolhos* – skulle utvikle industriell kjøttproduksjon i den sovjetiske planøkonomien. Reinkollektivene smuldret opp samtidig med sovjettiden på 1990-tallet, og har senere på nytt blitt etablert som reindriftskollektiv. Driftstapene i omstillingsperiodene har vært store.

Både i Norge, Sverige og Finland er det pålagt med øremerking av rein. Øremerket er personlig og unikt. I Russland brukes også øremerke, men driftsformen der er betydelig annerledes. Reinflok-

Reintallet er omtrent det samme i Norge, Sverige og Finland. På Kolahalvøya derimot er vekstpotensialet enormt.

kene følges ikke opp med samling og merking av kalv på vår og forsommeren på samme måte som i de nordiske landene. Reinflokkene drifter mer fritt. Samling, merking og slakt er konsentrert til høsten. Det har gitt noen merkelige utslag. For noen år siden gjorde *Rosjel'khoznađzor*, det statlige russiske veterinærinstituttet et vedtak om at all umerket rein var villrein og dermed jaktbar. Det har gitt store problemer for reindriftskollektivene og betydelige tap.

Det er mange reieiere i de nordiske landene, men av heltidssysselsatte i reindriften blir det stadig færre. Både i Sverige og i Finland blir det flere som må ha annet arbeid i tillegg til reindriften. I Norge er derimot tallene stabile i de sentrale beitedistriktene i nord, og det er oftest reieieren selv som er sysselsatt i driften. I Russland og på Kola er det nå en håndfull som har sitt daglige virke i reindriften og en del har noen få rein privat sammen med kollektivet.

Reindriftenes rammevilkår i de nordiske land og på Kolahalvøya er ulike, og har en direkte samisk tilknytning. Slik er det bare delvis i Finland og Russland.

Kjøtt og slaktepriser

Prisbildet på slaktepriser og rein-eierens førstehåndspris for sin rein er et overmåte komplisert bilde. I tillegg til slakteprisen finnes det en rekke tilskott som ofte er ment for å fremme en statlig reindriftspolitik.

oversikten om prisen reineieren får for sin rein på slakteriet er oppgitt gjennomsnittspriser. Allerede her varierer prisene stort mellom kalv og voksne dyr, mellom kvalitetsbegrep og noe variasjon finnes også slakteriene imellom hvor markedsstiasjonen gir noe prispress til fordel og mer klingende mynt for reineieren. Det er for tiden stor etterspørsel etter reinkjøtt, og i markedet er pris på reinkjøtt svakt stigende. Prisbildet mellom de nordiske land er likevel ganske like fra 54 til 92 kroner (omregnet til norske kroner).

I tillegg til slakteprisen kommer betydelige statlige slaktetilskott som er ment å fremme større uttak, mer slakt av kalv og tidligere slakt. Rett dyr slaktet til rett tid kan med slaktetilskott øke verdien på slaktet med mange titalls prosent.

I Norge får reindriften en lang rekke tilskott. Mange er direkte virkemiddel

for å fremme en statlig reindriftspolitik. Kalveslaktetilskottet er på 400 kroner pr. dyr og viktig for det fremmer slakt av kalv i perioden august til mars. Det gis også en produksjonspremie som beregnes til 37 % av avgiftspliktig salg av kjøtt og andre reinprodukter. Reindriften i Norge har også en rekke andre tilskott i driften, det kan nevnes driftstilskott, etablerings-tilskott og ektefelle-/samboertillegg.

I Sverige er det en statlig støtte til reindriften som består av et pristillegg når reinen er slaktet på et kontrollslakteri. Støtten er på 9 SEK per kilo for voksen rein og 14,50 SEK per kilo for kalv.

I Finland gis det ingen slaktetilskott, eller statlige overføringer knyttet til slakt.

I Russland og på Kolahalvøya selges nå det meste av kjøttet lokalt på utsalg i kooperativene og privat i Murmansk. Kollektivene har eget slakteri.

Prisen reineieren får for reinslaktet er ganske lik i de skandinaviske land. I Russland, på Kola selges nå reinkjøttet lokalt. Den rikholdige kjøttdisker på bildet er hos W. Eliassons Partiaffär AB, Karesuvando, Sverige.

Russisk reinkjøtt fra Kola ble for inntil 3–4 år siden oppkjøpt og eksportert til Finland og derfra fordelt inn i markedene i Skandinavia, men denne eksporten er nå stoppet. Staten gir støtte til reinkollektivene for å omsette reinkjøttet lokalt på Kola.

Prisene varierer også noe. Om man handler i kollektivet (Tundra) så ligger gjennomsnittsprisen på reinkjøtt på rundt 200 Rubler (25 NOK), i Murmansk kan reinkjøtt kjøpes privat for rundt 400 Rubler (50 NOK). Det er vanskelig å finne reinkjøtt i kommersielle butikker, men da kan prisen på reinsdyrfilet og stek koste 1300 Rubler (165 NOK) eller mer.

Organisering og forvaltning

Tidligere var reindriften en av de frie utmarksnæringer. En brukte beitet i fjellet og de vide vidder til beste for flokken og som en trygg familienæring. Priggitt vær, klima og rovdyr. Mye har endret seg siden den gang. Bedre utstyr, mer mekanisering, mer produksjonsrettet og ikke minst større statlig styring.

I de nordiske land ligger den politiske og overordnede styring og utviklingen av næringen hos myndighetene og departementet. Slik er det i Norge hos Landbruks- og matdepartementet, i Sverige hos Landbygdsdepartementet, i Finland hos Landbruk- og skogdepartementet Maa- ja metsätalousministeriö.

I Sverige er det så Sametinget som er ansvarlig myndighet og har ansvaret for forvaltning av reindriften, deriblant også erstatninger ved tap til rovvilt. Det er også Sametinget som forhandler budsjettet for reindriften i Sverige.

I Norge er det nå Landbruksdirektoratet som har forvaltningsansvar for reindriften. Herfra håndheves næringen ut fra sentrale politiske signaler fra Storting og regjering. I tillegg har fylkesmennene kontrolloppgaver i reindriftspolitikken. Den årlige overføring til reindriften skjer gjennom forhandlinger mellom reindriftens næringsorganisasjon NRL (Norske Reindriftssamers Landsforbund) og staten ved Landbruks- og matdeparte-

Det er svært store forskjeller mellom landene i de statlige overføringene til reindriften. På den grafiske oppstillingen her vises ikke at av den svenske stats overføring til reindriften går omtrent halvparten til å dekke rovdyrerstatninger. På norsk side går hele overføringen til reindriften i form av ulike tilskudd og støtteordninger, samt til næringsorganisasjonen NRL (Norske Reindriftssamers Landsforbund).

mentet. Da fastsettes rammeavtalen for reindriften og de økonomiske virkemidler i avtalen.

I Finland er det Landbruk- og skogdepartementet Maa- ja metsätalousministeriö som har sentral politisk styring også for reindriften. På regionalt nivå er det Laplands ELY centrum (senter for økonomisk utvikling, transport og miljø) som forvalter i reindriftsspørsmål. Reinbeite-lagenes forening, Paliskuntain yhdistys fremmer reindriftspolitiske saker.

I Russland, på Kolahalvøya og i Murmansk fylke er reindriften ikke organisert i noen egen sterk næringsorganisasjon. Mange samiske saker og spørsmål behandles i fylket og i rådet for urfolk

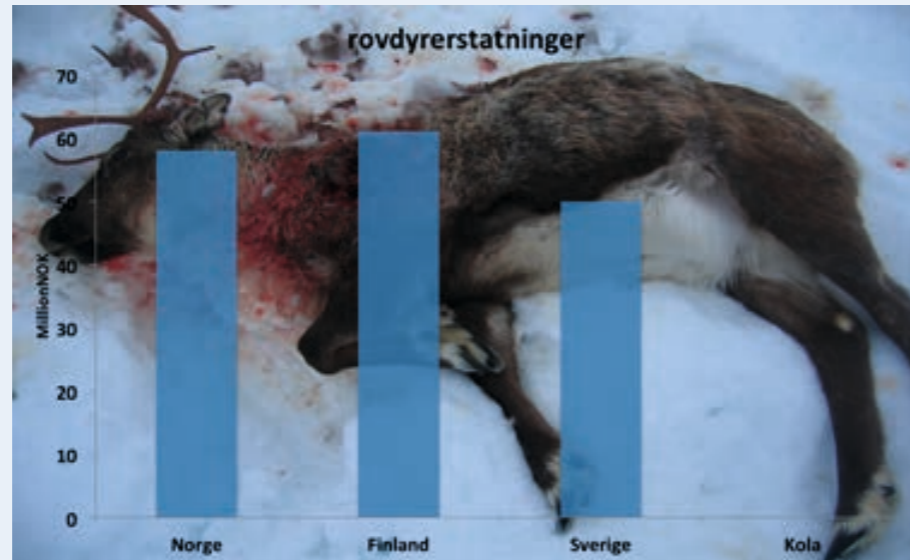
– The Council of Indigenous Sami at the Murmansk Region Government. I rådet er det noen ledere fra urfolkgrupper, og det er også blitt etablert et eget Sameting på Kola. De har alle en svært liten påvirkning og utvikling av reindriftspolitikken. Det er sentrale myndigheter som trekker linjer og rammevilkårene, deriblant Landbruksdepartementet og det statlige veterinærinstituttet – Rossel'khoznađzor, som kontrollerer kjøttproduksjonen, dyrehold og gjeting. Reindriften organisering på Kola er på mange måter et bilde fra en gjenglemt Sovjettid og planøkonomi, med sine reinkollektiver og gjeterer med et mangfold av etnisk opprinnelse, både samisk, russisk, ukrainere, nenets og med opprinnelse fra urfolkgrupper i Komi.

Rovdyr og erstatninger

Tap av rein til rovvilt er stort i hele det nordlige området. Det er også kravene om erstatning. Myndighetenes praksis og skadeserstatning er ulike landene imellom.

Rovviltbestandene har vokst betydelig i de nordiske land de senere år. I de fleste beitedistrikt finnes flere rovvdyr og av ulike arter. Naturmyndighetenes kartlegging av rovviltet bidrar til å gjøre bedre beregninger av erstatningene. Både i Norge og Sverige er rovvdyrtallene styrende for erstatninger og skønnsberegninger. Kartlagt og fastsatt rovvilt i området gir mulighet til å fastslå antatt kommende tap i driftsåret. Men reindriften er fortsatt pålagt å sende tapsmelding. Reindriften dokumentasjon av tap er komplisert med enorme avstander, øde vidder, lang mørketid og mye vinter. Det er et faktum at et fåtall av de omsøkte tapte dyrene kan finnes og brukes som dokumentasjon til myndighetene.

I Norge er reindriften tap til rovvilt stor. Selv hevder reindriften at rovvdyrbestandene er betydelig større enn hva forskerne og myndighetene hevder. Det er også et særdeles stort sprik mellom de tap som reindriften årlig hevder å ha – mot det som utbetales i erstatninger. I 2014 ble det utbetalt over 58 mill. kroner i erstatning til reindriften for tap etter rovvdyrangrep. Likevel utgjør dette kun 24 % av tapet reindriften hevder å ha hatt. Reindriften her i landet søkte erstatning for over 78 000 dyr – det ble gitt erstatning for i underkant av 20 000 dyr. For å beregne erstatninger og tap

Reindriften rovvdyrtap er store i alle land. I Norge skjer de største statlige erstatningene til reindriften for tap til rovvdyr. Likevel erstattes i Norge kun 24 % av det tapet reindriften mener å ha hatt. På Kolahalvøya derimot får reindriftenkollektivene ingen statlige erstatninger for rein tatt av rovvdyr. FOTO: TORE SOLSTAD, STATENS NATUROPPSYN

veies tapsmeldingene fra reindriften opp mot myndighetenes oversikt over rovvdyr i beiteområdet. Dette gir også en skønsmessig beregning av erstatninger.

I Sverige har man lenge hatt et erstatningssystem basert på beregnede rovviltbestander og ynglinger. Tidligere var erstatningen knyttet opp mot kadaver og beviselig drept rein, men i praksis har det vist seg vanskelig å finne dyrene i marken. Derfor er den statlige erstatning basert på kartlegging av rovviltbestandene. Tallene varierer, og har vært vanskelig å fastslå, både etter variasjon i rovviltbestandene, men også at reintapene kan skyldes naturlig død. Ut fra dagens situasjon så beregnes tap fra estimat på antatte tap av rein til gaupe på mellom 10 000 og 50 000 rein, jervetatt mellom 6000 og 15 000, bjørneangrep skjer stort sett kun på kalv

på våren, og noen rein tas også av ulv og kongeørn. Samlet årlig tap som erstattes ligger mellom 45 og 60 mill. svenske kroner årlig.

Dagens erstatningssystem ble innført i 1996, og siden da har erstatningssummene til reindriften stått stille. Sametinget og fagfolkene knyttet til reindriften og rovvdyrforvaltning på tinget har lenge hevder at erstatningssummene er for lave, og i det minste burde forøyes slik at prisindeksen følges. Politisk har dette ikke nådd frem, og omtrent halvparten av de statlige overføringer til reindriften går til erstatning for tap av rein til fredet rovvilt.

I Finland erstattes årlig rundt 4000 rein tatt av rovvilt. All rein som kan dokumenteres tatt av rovvdyr erstattes 1,5 ganger for å dekke også skjulte og ikke beviselige tap. I 2015 ble det utbetalt

6.6 mill. euro i erstatninger til reindriften for tap mot rovvdyr. For reinbeitelag som har kongeørn i sitt område utbetales en særskilt erstatning på 700 000 euro.

I Russland – Kola er praksisen enkel, myndighetene betaler ingen særskilt erstatning for tap av rein til rovvilt. Reindriften og reinkollektivene i Murmansk Fylke må også tåle store og ukjente tap fra krypskyting som har vært utbredt i mange år, i tillegg er det omtvistet om reinflokkene i fjellet eller ute på de vide vidder på Kolahalvøya er tamrein eller villrein. Det hører med til historien her at rundt år 2000 ble reingjeterne fratatt våpen, og kunne dermed ikke forsvare flokkene mot rovvdyr. Denne praksisen er nå endret, og gjeterne kan nå bære våpen, men erstatning for rovvdyrdrept rein ytes ikke fra de russiske myndigheter.

Her venter de russiske reingjeterne på høsttrekket av rein, Porosozero, Kolahalvøya. FOTO: VLADISLAVA VLADIMIROVA

Russisk reindrift

Det er Russland som har den største tamreinbestanden i verden. For noen år siden fortalte statistikken at det var 1,8 millioner tamrein i verden, derav var 1,2 millioner i Russland. Det er særlig nenetserne i Barentsregionen og flere urfolkgrupper i Sibir som har velfungerende reindrift. I Russland finnes et stort antall driftsenheter

med reindrift, og driftsformene er forskjellige.

Vårt valg om å begrense statistikk til Kolahalvøya og reindriften der er av praktiske grunner, med geografisk nærhet og historiske bånd til både Finnmark og Finland.

Gjeterne fra kooperativ «Tunda» på vei til vårleiren inne på tundraen på Kolahalvøya.

FOTO: YULIAN KONSTANTINOV, VLADISLAVA VLADIMIROVA

Takk

For informasjon om Kola/ Russland: Vladislava Vladimirova, PhD, forsker, senior lecturer, Uppsala senter for Russiske og Euroasiatiske studier och Institutionen för kulturantropologi och etnologi, Uppsala Universitet (<http://www.anthro.uu.se/om-oss/personal/>)

For informasjon reindriften i Finland: Mauri Nieminen PhD, LUKE, naturressurs-senter, Kaamanen, Finland.

For informasjon reindriften i Sverige: Informatør Marie Enoksson og saksbehandler rovvdyr Stefan Forsmark, Sametinget i Sverige.

Norsk informasjon om reindriften kommer i hovedsak fra Ressursregnskapet og Totalregnskapet for reindriften, Landbruksdirektoratet.

Vi tar forbehold om feil og mangler i informasjonen.

Skogerøya i Sør-Varanger – navet for reindriften

Et godt steinkast unna russegrensen og tilnærmet midt i landets østligste kommune – Sør-Varanger, har reinbeitedistrikt Spurvenes – Skogerøya sitt beiteland. Langs kyststripen og i fjordene er frodig sommerbeite, i sør mot finskegrensen et trygt og godt vinterbeite. Likevel er det Skogerøya som er selve krumtappen for reindriften i området.

Skogerøya i Sør-Varanger ligger øst for Varangerfjorden, noe over 18 kvadratkilometer i areal som kan leses både historisk og nyhetsmessig. For Skogerøya har urgamle tradisjoner for reindriften i området, som et særdeles trygt sommerbeite og kalvingsland. Skogerøya ligger også ganske tett opptil den omstridte oljeomlastingen av russisk olje, og en kommende oljehavn som er under planlegging på Tømmernes og daglig i nyhetsbildet.

– Det er mange planer og stort press på beitearealene i Sør-Varanger. Heldigvis er det ingen direkte utbyggingsplaner for Skogerøya, og det er godt for oss, for øya er vårt viktigste beiteland, forteller Knut Magga i reinbeitedistrikt Cizášnjarga-Sállan/Spurvneset/Skogerøya.

Skogerøya

Den ubebodde øya, knapt 20 km lang og 12 km bred har alltid vært viktig for

reindriften området. Historisk kan det ses tilbake på bruk i uminnelig tid. Skogerøyas topografi er velegnet for reindriften, et smalt sund på vestsiden svømmer reinen over både vår, sommer og høst, og på land ligger samle- og merkegjerdet som en naturlig forlenging midt i reinens trekkrute.

– Uten Skogerøya skulle vårt distrikt og drift sett helt annerledes ut, hevder Knut Magga som forteller at øya brukes tidlig på våren under kalvingen. Videre hentes flokkene ut derfra på sommeren i juni–juli for merking av kalv, og en del av flokkene blir ute på Skogerøya til i september. Da samles hele flokken i skille- og slaktegjerdet i Neiden. Derfra er også veien kort til vårt vinterbeite inne ved finskegrensen.

For distrikt Spurvenes – Skogerøya er snøscooter og firehjulssykler byttet ut med båt i sommerhalvåret. Her er Knut Magga og sønnen Iver i full gang med vårpuss på båten som brukes til Skogerøya.

Knut Magga har i mange år vært en solid talsmann for reindriften i Sør-Varanger og leder for distriktet. Nå snart er Knut Magga pensjonist og datteren Elin skal overta flokken.

Vinterbeitet er godt, og det er kun i spesielle perioder på vinteren det kreves føring, men distriktet produserer sitt eget høy og føringen er blitt en god måte å holde flokken samlet vinterstid og samtidig gjøre reinen mer tam. I grenselandet sliter man noe med rovdyr, og tapene kan enkelte vintre bli store, og krever hyppig gjeting av flokken for å begrense tapet.

Tunge rettssaker

Reinbeitedistriktet midt inne i Sør-Varanger har gjennom årene stått overfor mange utfordringer. Både rovdyr, ufor-

utsigbart klima, tap av areal til stor-samfunnet og ikke minst konflikter med utspring fra næringen selv.

– Det har vært tunge og tøffe tider, og det som rammer i selve hjerteroten er konflikten med nabolag. Flere har det blitt opp gjennom årene, og selvsagt da er det levestruet og livsgrunnlaget som er truet – men også vår familie og slekts tradisjonsnæring og historie langt tilbake i tid. Det er en lettelse at dette nå er over, forteller Knut som altså kan se tilbake på flere sverdslag i rettssalene, hvor alle er gått riktig vei.

– Det er nå greit at man vinner sin rett, men det tar tid og ressurser slike saker, tid som burde vært brukt til reinen og i næring. En betenkelig utvikling.

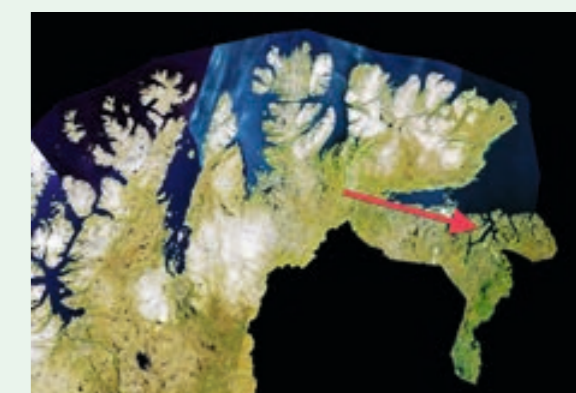
Snart pensjonist

Å snakke om reinbeitedistrikt Cizášnjarga-Sállan/Spurvneset/Skogerøya har i lang tid også vært ensbetydende å snakke om leder i distriktet Knut Magga. I alle år har han vært en nestor i reindriften i Sør-Varanger, som taler varmt og lenge reindriften sak, men også den som ikke på noen måter sluntrer unna arbeidet med flokken i fjellet. Nå er Knut snart pensjonist, og hans siidaandel skal

Vår, sommer og høst svømmer reinflokkene over sundet mot Skogerøya. En ur gammel tradisjon som er like viktig og levende i dag. FOTO: PRIVAT

nå overdras til datteren Elin. Hans sønn Iver, har allerede egen siidaandel.

– Jo, pensjonistalderen kom faktisk litt brått på, utrolig hvor raskt tiden har gått, men det blir nok liten forskjell mellom daglig virke slik det er i dag på vintervidda eller Skogerøya sommerstid. Reindriften har alltid mye som må gjøres, følge årstider og oppgavene blir ikke mindre, mener altså Knut Magga som selv har bak seg 10 000 km med snøscooter i vinter i beiteområdet for reinflokkene.

Skogerøya ligger helt øst i Finnmark. Tett opptil det området som trolig blir den kommende havn og industriområde for oljevirkosheten øst i Barentshavet. For reindriften i distriktet er Skogerøya avgjørende og viktig.

Kartlegging om bruksregler

Arbeidsgruppen som arbeider med tiltak for økt internkontroll og selvstyre i reindriften skal nå gå i gang med å kartlegge hvorvidt innholdskravene knyttet til bruksregler i reindriftsloven fremstår som klare for brukerne.

Arbeidsgruppen som arbeider med tiltak for økt internkontroll og selvstyre i reindriften skal nå gå i gang med å kartlegge hvorvidt innholdskravene knyttet til bruksregler i reindriftsloven fremstår som klare for brukerne.

Kartleggingen gjøres som en elektronisk spørreundersøkelse blant alle siida- andelslederne om deres erfaringer med og kjennskap til bruksreglarbeidet.

– Arbeidsgruppen ønsker svar på hvilke faktorer som kan virke hemmende for utviklingen av gode bruksregler, eller sagt på en annen måte; hva er det som kan fremme bruksreglene slik at disse kan fungere som et godt styringsverktøy for det interne selvstyret i reinbeitedistriktene, sier leder for arbeidsgruppen Ola Christian Rygh.

Spørreundersøkelsen ble sendt ut i slutten av mai, med en svarfrist på tre uker. I løpet av sommeren skal besvarelsene

oppsummeres og resultatene presenteres i løpet av høsten 2016.

Arbeidsgruppemøte og siidabesøk

Arbeidsgruppen hadde sitt femte møte i Kautokeino i begynnelsen av april. I forbindelse med møtet besøkte arbeidsgruppen to siidaer.

– Siidabesøket var av uformell karakter, der målet for oss som ikke kjenner til reindrift så godt, er ønsket om å lære mer om praktisk reindrift og «siiddastallan» på vinterbeite. Samtidig er det nyttig for alle i gruppa å lytte til hvordan de som er ute og gjeter flokken ser på dette med selvstyre og konflikthåndtering i sin hverdag, sier Rygh.

Arbeidsgruppen har hittil innhentet faglige innspill fra forskere og fra reindriftnæringen både i nord og sør. På alle møtene har det vært innledning med

Arbeidsgruppen og sekretariatet var innom to vintersiidaer på sin tur i Kautokeino i april. Fra venstre: Juhán Dánel Gaup, Ola Christian Rygh, Hans Ole Eira, Berit Anne S. Triumph, Matti Eira, Liv Berit Hætta og Berit Lundamo.

forskjellige temaer knyttet til mandatet som gruppen har fått fra reindriftsavtalepartene.

Arbeidet fremover

Resultatet fra spørreundersøkelsen som gjøres nå i vår skal presenteres på et seminar som arbeidsgruppen holder til høsten. Invitasjon og påmelding kommer i løpet av sommeren. På slutten av året skal arbeidsgruppen levere en rapport til reindriftsavtalepartene.

– I rapporten skal vi gjøre opp en status for situasjonen og drøfte hvilke momenter spiller inn for reindriften selvstyre, internkontroll og megling. Arbeidsgruppen skal også forsøke å komme med konkrete forslag på tiltak som det må jobbes videre med, sier Ola Christian Rygh som allerede nå signaliserer at man kommer langt med «gulahallan» (kommunikasjon).

: reindriften hverdag

Slitsom næring – men høy trivsel

– Reindriften lever daglig med store utfordringer og påkjenninger. Dette medfører problemer i arbeidsliv og levekår. Samtidig er reindriftsutøverne den som har den største trivselen av alle yrkesgrupper.

Dette sier Snefrid Møllersen som har ledet det store helseprosjektet «Reindriften hverdag».

I de senere årene har reindriftsbefolkningen uttrykt bekymring for hvordan belastningene og presset de lever med, virker inn på deres livs- og arbeidsforhold og dermed den psykiske helsa og livskvaliteten.

Reindriften lever daglig med utfordringer. Det dreier seg om reguleringer av rovviltbestanden, om bruk av beiteland til andre formål. Om virksomhet og inngrep som forstyrrer reinflokkene, og vanskelige fordelinger av begrensede ressurser og økende innsats reineierne imellom.

Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) har med denne bakgrunn henvendt seg til Samisk nasjonalt kompetansesenter – psykisk helsevern (SANKS) for å finne mer ut om disse forholdene. Det er nå gjennomført et omfattende arbeid der svar på spørreundersøkelser fra 633 personer som jobbet heltid eller deltid med reinflokkene er lagt til grunn.

Resultater fra denne studien begynner nå å komme. I denne artikkelen framkommer noen resultater fra dette viktige forskningsprosjektet – «Reindriften hverdag». Prosjektet har vært ledet av Snefrid Møllersen ved SANKS – Finnmarkssykehuset. Fra NRL har Inger-Marit Eira-Åhrén vært prosjektmedarbeider.

Reindriftsutøvere sliter mye og trives utrolig bra

Det er velkjent at rekrutteringa til reindriftnæringa er stor. Det er mange som er vokst opp i reindriften som ønsker å

leve av og med reindrift – men som ikke får muligheten til det. Dette er en stor belastningsfaktor.

– For de som er direkte inne i reindriften styres arbeidsforhold og arbeidstider ved gjeting, administrasjon, vedlikehold, foredling og andre oppgaver av reinflokkens behov og naturens luner. Mange deler av arbeidet stiller særlige krav til fysisk og psykisk ytelse og det er få ordninger og hjelpemidler som ivaretar helse og sikkerhet, sier Møllersen.

– Det er derfor lite oppløftende når undersøkelsen viser at de aller fleste fortsetter å jobbe selv om man er sjuk eller skadet. Nesten halvparten av reineierne har aldri eller kun én gang hatt ferie.

– Resultatene fra vår undersøkelse viser at for de aller fleste er reindriften en læringsarena der man får utfordringer, stadig lærer nytt, og kjenner at man kan mestre. Dette kan være noe av grunnen til at trivselen er så høy selv om påkjenningene er store.

– Det er kun én annen yrkesgruppe her til lands som har rapportert samme høye trivselsnivå, og det er fiskere, sier Møllersen.

Negative holdninger og sosial eksklusjon

Tillit og mistillit til samfunnet skapes blant annet gjennom de erfaringer man

har med offentlige organer. Befolkninga i Norge rangerer høyt på målinger av innbyggernes tillit til myndigheter og offentlig forvaltning, noe som viser at man stoler på at man blir ivare tatt av samfunnet. Når det gjelder reindriftsutøverne så melder de derimot om lav tillit.

– Reindriftsutøverne melder om lav tillit til offentlige organer, og erfaring med

at samfunnet ikke har kunnskap og heller ikke er behjelpelig når man henvender seg. Den lave tillitroen kan forklares med at reindriftsutøverne opplever at deres virkelighet, behov, problemer og utfordringer ikke blir anerkjent.

– Tidligere forskning har også vist at det er en livslang psykisk belastning for etniske minoriteter å leve med negative holdninger og mangel på sosial støtte fra omverdenen, sier Møllersen.

Opphopning av inngrep

Ulike typer inngrep og aktiviteter i beiteområder og endringer i regelverk krever ulike typer tilpasninger med tilhørende ekstrabelastninger. Den menneskelige tålegrensen for belastninger er avhengig av om det er mange krav om tilpasninger, om belastningene varer over tid, og hvor store konsekvenser belastningene får.

– Mesteparten av utøverne i undersøkelsen lever daglig med inngrep som fører til stress og merarbeid som er belastninger som er lite synlige utad, men som tærer på yteevnen, livskvaliteten og helsa. Dette svekker både den enkelte og hele arbeidsfellesskapet, sier Møllersen.

Prosjektleder for reindriften hverdag, Snefrid Møllersen.

Deatalaš bohtosat

- Bohtosat leat gávnnavuvon jearahalaniskadeami vuodul, mas ledje 200 gažaldaga, ja mii jorgaluvvui sihke davvi- ja lullisámegillii. Bohte olles 633 vástádusa.
- 40 % sis geat vástidedje, lea alddiineaset siidaoassi, 86 % barge olles- dahje oasseáiggis bohccuiguin, 93 % barge olles- dahje oasseáiggis veahkkin ja gárvvistemiin, 72 % barge háldašandoaimmaiguin. 5 % vástideddjiin eai lean doaimmat boazodoalu olis.
- Vástideddjiin lei ovddasteaddji juohkáseapmi sohkelieid, ahkejoavkkuid ja orohagaid gaskka ja 75 % sis ožžo eanas dietnasa dahje oasi dietnasis boazodoalus.
- Eanetlohku (75 %) boazodollui gullevaž ollesolbmáin vásihit mánggalágan

- rumašlaš nođiid iežaset barggus. Dasa gullá sihke dat ahte bargu lea lossat, ja ahte doppe šaddá gierdat sihke buollaša, rieja ja gássaidd.
- Olles 53 % diedihedje ahte sii leat vásihan mánggaid bárttiid/lihkuhivuodaid iežaset barggus. Sis geat ollesáiggi barget boazodoalus, lea stuorámus riska vásihit rumašlaš nođiid.
- Measta buot boazoeaiggádat (91 %) lohket ahte njuolggadusat ja mearradusat ollásit dahje muhtin muddui hehttejit sin bargamis iežaset barggu buori fágalaš vuogi mielde, dahje dahket dan váttisin.
- Eatnasat (80 %) barget liikká vaikko livčče ge buohccit dahje roasmmuhuvvan.

- Goasii bealli boazoeaiggádiin ii leat goasse dahje lea dušše okte váldán luomu.
- Measta buot boazodoallit geat serve iskkadeapmái, vástidedje ahte sii liikojit bures iežaset bargui (dušše 1,8 % vástidit ahte eai liiko dasa).
- Lea dušše okta eará bargiidjoavku dán riikkas mii dieđiha seamma bures liikot iežaset bargui, ja dat leat guolásteaddjit.
- Eatnasiidda lea boazodoallu dego oahppoguvddáš gos álo leat hástalusat, gos beassá ođđa áššiid oahppat, ja gos beassá dovdat ahte nákke ja birge. Dat sáhtta leat ággan dasa ahte olbmot nu sakka liikojit iežaset bargui vaikko doppe leat ge garra dilášvuodát.
- Boazodoallit vástidit ahte sis lea unnán luohttámuš almmolaš orgánaid, ja leat vásihan ahte servodagas ii leat máhttu ii ge dáhttu veahkehit sin go bivdet veahki.

- Dušše 2 % oaivvildit ahte stáhtas/suohkanis lea máhttu boazodoalu dárbbuid ja váttisvuodaid birra.
- Dušše 4 % oaivvildit ahte olbmáin olggobealde boazodoalu leat rievttedieđut boazodoalu ja boazodolliid birra.
- Diet unnán luohttámuš sáhtta boahit das go boazodoallit vásihit ahte sin duohtavuohda, dárbbut, váttisvuodát ja hástalusat eai dohkkehuvvo.
- Badjel 90 % boazodolliin fertejit gierddahallat sisabáhkemiid ja lassibarguid. Eanas ovdamearkkain leat 4 iešguđetlágan sisabáhkema oktánis.
- Streassa ja lassibargu leat noadit mat eai oidno, muhto mat dagahit fámuidd, eallinkvalitehta ja dearvvašvuoda ovdii ja geahnohuhttet sihke ovttas olbmá ja olles bargosearvevuoda.

Viktige resultater

- Resultatene bygger på spørreundersøkelse med 200 spørsmål, som ble oversatt til nordsamisk og sørsamisk. Hele 633 personer sendte inn besvarelser.
- 40 % av svarpersonene hadde egen siidaandel, 86 % jobbet hel- eller deltid med reinflokken, 93 % jobbet hel- eller deltid med support og foredling, 72 % hadde administrative oppgaver. 5 % hadde ingen oppgaver i reindrifta.
- Svargruppa hadde en representativ fordeling mellom kjønn, aldersgrupper og reinbeiteområder og 75 % hadde sin hoved- eller biinntekt fra reindrifta.
- Flertallet (75 %) av den voksne reindriftsbefolkninga er utsatt for flere typer fysiske påkjenninger under utøvelsen av arbeid. Det dreier seg om at arbeidet er fysisk tungt, at man utsettes for kulde, støy og gasser.
- Hele 53 % rapporterer at de har vært utsatt for gjentatte skader/ulykker i arbeidet. De som har heltids arbeid i reindrift er mest utsatt for fysiske belastninger.
- Nesten alle reineierne (91 %) sier at regler og bestemmelser kommer helt eller delvis i konflikt med, og gjør det vanskeligere å kunne utføre arbeidet på en faglig god måte.
- De aller fleste (80 %) fortsetter å jobbe selv om man er sjuk eller skadet.
- Nesten halvparten av reineierne har aldri eller kun én gang hatt ferie.
- Nesten samtlige reieiere i undersøkelsen svarer at de trives med arbeidet sitt (kun 1,8 % angir mistrivsel).
- Det er kun én annen yrkesgruppe her til lands som har rapportert samme høye trivselsnivå, og det er fiskere.
- For de aller fleste er reindrifta en læringsarena der man får utfordringer, stadig lærer nytt, og kjenner at man kan mestre. Dette kan være noe av grunnen til at trivselen er så høy selv om påkjenningene er store.
- Reindriftsutøverne melder om lav tiltro til offentlige organer, og erfaring med at samfunnet ikke har kunnskap og heller ikke er behjelpelig når man henvender seg.
- Bare 2 % mener at stat/kommune har kunnskap om reindrifts behov og problemer.
- Bare 4 % mener at folk utenfor reindrifta har riktig informasjon om reindrift og reindriftsutøvere.
- Den lave tiltroen kan forklares med at reindriftsutøverne opplever at deres virkelighet, behov, problemer og utfordringer ikke blir anerkjent.
- Mer enn 90 % av reieierne lever med inngrep som fører til stress og merarbeid. Og de fleste tilfellene er det snakk om 4 ulike typer inngrep samtidig.
- Stress og merarbeid er belastninger som er lite synlige utad, men som tærer på yteevnen, livskvaliteten og helsa og svekker både den enkelte og hele arbeidsfellesskapet.

Naturens gavepakke i en kapsel

Nylig ble et unikt naturlig kosttilskudd fra Finnmark lansert – tørket reinlever i kapsel. Et nytt innovativt produkt med bakgrunn i samiske mattradisjoner. Gründerne håper på økt verdiskaping og flere lokale arbeidsplasser. Og ikke minst at en større del av reinen utnyttes. Nå kan viktige næringsstoffer fra reinlever fås gjennom en enkelt kapsel.

Reinlevra sitter det en rekke viktige næringsstoffer og levera ble fra gammelt av brukt i enda større grad enn nå. Det har den senere tid vært økt fokus på å ta vare på større deler av reinen etter slaktning. Det har gründerne bak produktet Ellen Cecilie Triumpf og Gry Hammer tenkt å gjøre noe med. Derfor har de utviklet produktet etter flere års forskning og studier.

– Etter flere år med produktutvikling kan vi endelig nå lansere et kosttilskudd som er 100 % naturlig lagd av reinlever. Det er et kortreist, naturlig og ekte samisk kosttilskudd sier matentusiast Ellen Cecilie Triumpf som har vært sentral for den vitenskapelige delen av utviklingen. Hun er selv samisk og har studert rein-

kjøttets positive innholdsstoffer. Triumpf har faglig bakgrunn med utdanning innenfor matvitenskap ved Universitet for miljø- og biovitenskap på Ås.

– Lever er en naturlig kilde til proteiner, B-vitaminer, A-vitaminer, jern og omega-3. Vi liker å kalle kosttilskuddet vårt for naturens gavepakke i en kapsel, sier forfatter og matblogger Gry Hammer som i en årrekke selv har lagd leverkapsler til seg og sine på sitt eget kjøkken.

Levera kommer fra friske dyr som har levd i sine naturlige omgivelser og spist naturlig mat. Vil du vite hvor maten vår kommer fra så har vi håndplukket reinflokkene vi har hentet ut leveren

fra. Den kommer fra unge rein som har levd sykdomsfrie liv på utmarksbeite, på vidda og ved kysten.

Innovasjon og arbeidsplasser

Gründerne bak Rein Styrke hevder å ha skapt et bærekraftig produkt som gir ren energi, arbeidsplasser og lokal vekst i hjertet av Finnmark i Kautokeino. De møttes for over to år siden og bestemte seg raskt for å satse på å skape dette produktet sammen. Gry Hammer hadde en god ide og Ellen Cecilie Triumpf satt på kunnskap og råvaretilgang, samt en solid forankring i samisk kultur. Sammen kunne de få dette til og har siden jobbet med produktutvikling. Rein Styrke ønsker å bidra til større kunnskap om arktisk matkultur og ønsker å bidra med både forskning og folkeopplysning om arktisk matkultur og livsstil i form av kurs, bøker og foredrag.

Leverkapslene som de har kaldt for Áhppi Rein Lever blir produsert for hånd og uten tilsetninger. Konseptet går

utrolig nok ut på skape en ny trend der lite attraktive biprodukter omdannes til et næringsrikt og håndlaget høykvalitetsprodukt. Kosttilskuddet er tiltenkt mennesker som ønsker å få i seg viktige næringsstoffer fra naturlig mat, som forstår verdien av å få i seg næringen som innmat kan tilby og for mennesker som ønsker å utnytte naturressursene på en bærekraftig måte.

Produsert i hjertet av Finnmarksvidda

– Dette unike samiske produktet er produsert så nært råvarekilden som det er mulig, forteller Ellen som er ansvarlig for produksjonen og har jobbet i rein-kjøttbransjen i mange år. Vi har gjort grundige forundersøkelser og analysert produktet, dermed har vi kommet fram til den beste leveren fra unge rein blir til kosttilskuddet Áhppi Rein Lever. Ellen forteller om at det er de lokale reinleverandører i Finnmark som er kilden til råvaren og kan stolt fortelle at alt er håndprodusert kvalitetsmessig.

– Vi har våre egne lokaler i Kautokeino og alt blir produsert av våre egne folk i produksjonen, kan Ellen stolt fortelle.

Ellen i produksjon. FOTO: MONA NORDØY

Produserer kosttilskudd av reinlever. Gry Hammer (tv) og Ellen Cecilie Triumpf (th).

Samiske og helhetlig liv

Gründerne bak Rein Styrke ønsker at alle skal begynne å spise hele dyret igjen og begynne å lytte til forfedrenes stemme. De formidlet erfaringsbasert kunnskap som har fungert i tusenvis av år. I dag har mye av denne kunnskapen gått i glemmeboken, forteller Ellen Triumpf som bor i Kautokeino og som sammen med Gry Hammer nå vil gjennom en ekte matrenessanse ta tilbake og spise den beste, mest næringsrike maten.

– Vi kommer til å blogge både om et helhetlig kosthold, samiske mattradisjoner og dele om vår livsstil som gjør at vi kan søke mot å leve roligere og helhetlig liv uten altfor mye stress og bli utsatt for moderne livsstilssykdommer, sier Gry Hammer som er en bestselgende kokebokforfatter og erfaren matblogger med mange tusen lesere og følgere.

– Vi ønsker å ta denne kunnskapen tilbake og dele med våre barn. Fordi vi ønsker en bærekraftig jord og fremtid,

sier de to gründerne om Rein Styrke sin visjon.

Reinstyrke har etablert egen nettside reinstyrke.no der de har egen nettbutikk og blogg. Foreløpig foregår salget av produktet gjennom firmaets hjemmeside som en abonnementsordning.

– Allerede etter lanseringen i starten av april har vi hatt en kjempeutvikling.

Vi har fått en overveldende respons og så mange abonnenter at vi har måttet ansette to personer for å kunne klare å levere nok. Vi jobber nå strategisk og aktivt med hvordan vi kan vokse videre, for det har vi nemlig tenkt til å gjøre.

«Rein styrke ønsker å gjøre det enkelt for deg å få tilgang til rein næring fra det beste naturen kan gi. Vi ønsker å hente frem våre forfedres matskatter og gjøre dem tilgjengelige for deg i en travel hverdag.»

– Rein styrke

Reinstyrke. Tørket reinlever i kapsel.

Ellinor Guttorm Utsi:

Årets reinkjøttformidler 2015

– Uten familien min så hadde jeg ikke stått her, fortalte Ellinor etter utdeling av utmerkelsen. – Det er de som utgjør produktet – Davvi siida ute på Nordkinnhalvøya.

Ellinor Guttorm Utsi fra Tana ble under reinkjøttbransjens årlige samling i Tromsø den 7. mars tildelt prisen som Årets reinkjøttformidler 2015.

Gjennom familieselskapet Davvi Siida har Ellinor utviklet et helhetlig reiselivsprodukt basert på natur, samisk kultur og samisk mat. Utmerkelsen var vel fortjent.

– Ellinor Guttorm Utsi er ein verdig vinnar og ho får prisen for den innsatsen ho og familien har gjort, seier landbruks- og matminister Jon Georg Dale. – Bedrifta Davvi Siida er bygd på eigen solid kunnskap og røynsle, og leverer kvalitetsprodukt som er etterspurde i marknaden. Eg vonar prisen motiverer og inspirerer til fortsatt innsats i utvikling av verksemda, seier Jon Georg Dale.

Davvi Siida er videreutviklet over tid i tråd med markedet. Det er jobbet aktivt mot større reiselivsaktører, A Taste of Lapland til Hurtigruten, og når et bredt publikum. Davvi Siida leverer en autentisk opplevelse med aktiviteter, overnatting og et godt måltid i lavvoen.

Hele familien

– Uten familien min så hadde jeg ikke mottatt en slik annerkjennelse, fortalte Ellinor. Jeg er glad for å ha dem på laget og for at de har den kunnskapen som trengs for å møte verden gjennom turistene som besøker oss. Hadde det ikke vært for at de kunne fortelle en historie som er troverdig, som er født og oppvokst i reindriften.

– De kan joike, de kjenner merkene, de har den ekte reindriften kunnskapen – så hadde

Stolt prisvinner sammen med juryen, fra venstre: Ekspedisjonssjef i Landbruks- og matdepartementet Anne Marie Glosli, prisvinner Ellinor Guttorm Utsi, leder av Norske reindrifts-samers landsforbund Ellinor Jåma og leder av Markedsutvalget for reinsdyrkjøtt John Anders Lifjell.

Jeg ikke stått her. Jeg er bare et overordnet bilde, den daglige lederen som styrer det kjedelige regnskapet, fortalte Ellinor.

– Jeg skal fortsette det gode arbeidet og kommer til å være synlig. Men vi er alle ambassadører. Men vi må være hyggelig med hverandre. Vi må huske dette også i den daglige drifta. Framsnakking er et begrep. Jeg kunne ikke stått å snakket om samisk kultur og reindrift hadde ikke jeg hatt alle utøverne omkring meg som gjør daglige jobber i reindriften.

Etablert flere virksomheter med utgangspunkt i egen reindrift

Ellinor Guttorm Utsi har gjennom stå-påvilje og innsats lykkes i etablering av flere virksomheter med utgangspunkt i egen reindrift. Samtlige familiemedlemmer jobber som reindriftsutøvere og turistverter, og byr på sin kunnskap om den samiske kulturen og reindriften. Familien Utsi driver med reindrift som hovedvirksomhet og følger reinen fra vinterbeite i Tana til Nordkyn når sommeren nærmer seg. I tillegg er Ellinor en anerkjent duodji-utøver.

Juryens begrunnelse

I sin begrunnelse vektla juryen Ellinor sitt arbeid med å fokusere og formidle de positive sidene av reindriften, og hennes innsats knyttet til å få frem historien bak kjøttet ved også å fremheve de kvinner og menn, heltene på vidda, som er uløselig forbundet med assosiasjonene knyttet til måltidet basert på norsk reinsdyrkjøtt. Ellinor og familien lever av reindriften og virksomheter knyttet opp mot egen reindrift. Konseptet er autentisk, enkelt i sin form men svært ekte og troverdig. Ellinor har vært og er en foregangskvinne i reindriften, gjennom sin virksomhet trekkes særlig frem hennes innsats for å løfte opp og fram reindriftskvinnene. Gjennom sin duodjiutøvelse viser hun sin kjærlighet til egen kultur og sitt folk og er med det en fremragende forvalter av den samiske kulturarven.

Juryen har bestått av lederne av de to forhandlingsdelegasjonene som møtes ved de årlige reindriftsavtaleforhandlingene, Anne Marie Glosli (ekspedisjonssjef LMD) og Ellinor Marita Jåma (leder av NRL). I tillegg har lederen av Markedsutvalget ved John Anders Lifjell vært medlem i juryen.

Landbruksdirektoratet ber om kommunikasjonsråd

Landbruksdirektoratet ønsker å gjøre en bedre kommunikasjonsjobb rettet mot reindriftnæringen. Det kan du hjelpe oss å få til ved å delta i en spørreundersøkelse.

Akkurat nå er du med på en av våre måter å kommunisere med reindriftsutøvere på. Du leser Reindriftnytt. Dette magasinet blir trykket og postet. Det skal etter planen ha fire utgaver i året. Fordelen med et magasin er at du kan ta det med deg dit du vil og lese det når du vil. Ulempen er at det er langt mellom nye utgaver, og det tar tid å lage det. Det er med andre ord ikke en kanal for nyheter.

Slik kan du vurdere fordeler og ulemper ved ulike former for kommunikasjon og gi oss råd om hvordan vi skal prioritere vår skriveglede framover. Du kan også hjelpe oss å vite mer om hva du forventer at Landbruksdirektoratet skal ha svar på og kommunisere om.

Noen siidaandelsledere har mottatt en e-post der de er invitert til å delta i undersøkelsen. Den er også tilgjengelig på www.landbruksdirektoratet.no. Klikk deg inn og vær med å påvirke hvordan Landbruksdirektoratet og reindriftsutøverne skal snakke med hverandre.

Også medarbeidere hos Fylkesmannens reindriftsavdeling blir invitert å bidra til å øke kunnskapen i Landbruksdirektoratet om hvordan informasjon flyter og hvordan vi kan bidra til at den flyter enklest mulig. Dette blir en viktig del av kunnskapsgrunnlaget når vi planlegger hvordan vi skal kommunisere med reindriftsutøvere i framtida.

Gunnar Syverud

Reinkjøttbransjen samlet

Den største og viktigste møtearenaen for reinkjøtt-næringen ble arrangert i Tromsø i mars. Konferansen som samlet reindriftssamer, reinkjøttprodusenter, for-edlere, kunder og virkemiddelapparat fra hele landet. Økt verdiskaping, produktprofilering og markeds-situasjon var sentrale tema.

Det har blitt en tradisjon at Markedsutvalget og Innovasjon Norge årlig samler reinkjøttnæringen. Det var en bredt og sammensatt gruppe fra hele landet som deltok med et godt faglig og sosialt program. En stor del av tiden fikk også bedriftene fortelle sine historier og erfaringer som reineiere og bedriftsutviklere.

Faglige tema som reinprogrammet, informasjon fra Markedsutvalget, gjennomgang av reindrifftsavtalen og RUF sto på programmet. Det ble gitt en grundig gjennomgang av årets slaktetall og det nye rapporteringssystemet for reinkjøtt.

Et særlig fokus på årets konferanse var på bedrifter som har gjennomført snuoperasjoner eller tatt grep for økt verdiskaping i egen bedrift. Profilering av egne produkter ble også løftet fram som et av de viktigste grepene de siste årene.

– I Innovasjon Norge ser vi at alle kjøttprodukter selger godt. Det er gode tider

i næringen. Vi ønsker enda mer verdiskaping. Og vi har i 2016 disponibel 14 millioner til gode prosjekter som skal sørge for økt satsning i reindriffts-næringen. Vi er opptatt med at alle som selger kjøttet har et markedsmessig godt nok uttrykk i markedet. Derfor har vi satt et særlig fokus på design, fortalte Atle Malinen som leder reinprogrammet for Innovasjon Norge.

– Prisen er blitt bedre til reineier og produktene har blitt dyrere i butikk. Men enda er det mulig å øke prisene noe, fortalte Malinen. Det kommer derimot ikke til å gis støtte til nye videreforedlingsanlegg. Så fremt til at det ikke starter med noe vesentlig nytt. Vi har et særlig mål om å støtte bedrifter som har nådd en million i omsetning. Vi vil bidra for de bedriftene som ønsker og har vilje til å satse, fortalte Malinen.

Nye tider

Næringen har fått et nytt klassifiseringssystem og rapporteringssystem for reinkjøtt der det er en målsetning om raske rapporter om slakte- og lagerstatus. Det jobbes fortsatt med å få etablert gode rutiner for dette arbeidet.

– Det er viktig nå å få raske oversikter over hva som er beholdningen av reinkjøtt og de forskjellige produkter rundt om hos produsentene til en hver tid av året. En utfordring er også å få alle aktører til å bruke samt få felles forståelse på det nye klassifiseringssystemet, fortalte leder for Markedsutvalget for reinkjøtt Jon Anders Lifjell.

– Det er nå allerede nesten tomme lagre av reinkjøtt. Og vi er i mars. Det kommer til å være et enda større sug i markedet til høsten. Det går altså inn i en ny høst med tomme lagre. Vi håper at reineier får enda bedre priser samtidig som vi tilfredsstiller markedet.

– Vi ser at slaktinga kommer litt senere i gang hvert år. Medfører at kjøtt ikke kommer i markedet før uti november. Salget tar seg opp etter jul mot påske og ønsker å bruke mer midler til kampanjer i denne tiden, fortalte Lifjell.

Godt arbeid

Mange av produsentene fremmet det arbeidet som virkemiddelapparatet har

Vi ønsker enda mer satsning på produktprofilering og god design, sa Atle Malinen under konferansen.

gjort de siste fem årene. I tillegg måtte i denne perioden reindriffts-næringen, IN og bedriftene begynne å tenke nytt. De siste årene er noen nye firmaer etablert, men mange av dagens selskaper har eksistert i årtider - det er de samme eierne og de samme personene og familiene som i stor grad driver fortsatt. Men mer profesjonelt enn noen gang.

De siste årene har man sett en endring i forhold til markedet og produktutviklingen. Mange bedrifter når nå markedet med spesialiserte markedsstilpassede produkter. Dette fører til økte kostnader, men gir mulighet for større verdiskaping hos bedriftene, kvaliteten i alle ledd øker og flere bedrifter får nå nasjonal oppmerksomhet med matkvalitet og design.

– Det er ingen tvil om at NRL med Markedsutvalget og Landbruks og matdepartementet, Innovasjon Norge og kompetansenettverket for Lokalmat, Opplysningskontoret for egg og kjøtt samlet har bidratt til å løfte fram reinkjøttet i markedet. – Men uten reineieren hadde det ikke gått. Under konferansen ble det presisert at det er reineieren som er helten og heltinnen på vidda.

Finnmark Rein satser ferskt

Naturlig nok var det innlegg fra Finnmark Rein som den nye store tunge aktøren i reinkjøttmarkedet i Norden. De

Bra oppslutning

– Arrangementet gikk veldig bra. Tromsø viste seg som en god og attraktiv arena for konferansen og vi hadde rekordstor interesse. Avtalepartene var også godt representert, noe som er gledelig. Det var mange gode innledere og jeg synes det er vanskelig å fremheve noen fremfor andre.

– Karen Utsi Sara, daglig leder i Skodi Rein AS, hadde imidlertid et svært ærlig innlegg som skilte seg litt ut fra de andre på den måten at bedriften gikk langt i å fortelle om «humpene i veien». Det gjorde inntrykk på meg.

– På vegne av Markedsutvalget for reinkjøtt og Innovasjon Norge er det spesielt gledelig at så mange tok turen, noe vi håper på i kommende arrangementer også avsluttet Atle Malinen.

fortalte om sin ferskvaresatsing i Meny-butikkene i Oslo.

– Vi satser på en premium merkevare under eget navn Finnmark Rein – i tillegg til en rekke etablerte produkter og markeder ser vi nye muligheter og er opptatt av reineier og at hele reinen skal gi valuta for pengene, fortalte Are Figve leder av Finnmark Rein.

– Det store i høst har vært satsingen på ferskt reinkjøtt i butikk. Det har vært en suksess og viser nok en gang at det er et stort marked også for det. Men til tross for godt salg i butikk så er reinkjøttet en knapphetsgode. Det er få butikker som ferskt reinkjøtt vil være tilgjengelig i, fortalte Figved.

Finnmark rein er nå Skandinavias største produsent av reinkjøtt. Finnmark rein slaktet 51 000 rein som tilsvarer 75 % av all slaktet rein i Norge. Omsatte i 2015 for 150 millioner og forventer å slakte 60 000 rein i 2016 og omsette for rundt 200 millioner.

– Vi i Finnmark Rein kommer til å omsette biprodukter for rundt 25 millioner i 2016. Vi sysselsetter ca 75 personer i sesongen, fortalte Figved.

Kvinnene leder an

Det er svært gledelig å se at det er ledende kvinner i bedrifter som er med å løfte opp reindriftnæringa. Ledere i renomerte bedrifter som Davvi siida, Brurskanken, Rørosrein, Fjellvilt, Reinstyrke, Skodi rein, Reinlykke med flere der kvinnene går foran som lederpersoner. De er synlige og gode forbilder for reindriften.

– Det er ekstra gledelig at andre året på rad er det en kvinnelig representant i år ved Ellinor Guttorm Utsi som får prisen som årets reinkjøttformidler, fortalte Mariann Wollman Magga under oppsummeringen av konferansen.

Prosjekt 20 millioner

For tre år siden bestemte Li-Vilt seg for at de ville vokse. De jekket opp ambisjonene og etablerte det såkalte Prosjekt 20 millioner. Det vil si de skulle øke omsetningen fra 12 til 20 millioner – på 3 år.

Ved årsslutt 2015 hadde vi omsatt reinkjøtt for hele 22 millioner. Da måtte vi feire med kake, fortalte Sten Are Skogmo daglig leder i Li-Vilt AS.

Sten Arne Skogmo fortalte om den fantastiske veksten Li-Vilt har hatt. Bedriften eies av reindriftsutøvere fra Østre Namdal, Skjækerfjell, Luru, Vestre Namdal og Fosen reinbeitedistrikt. De er organisert som et aksjeselskap, men jobber etter samvirketanken.

– Etter reinkjøttkonferansen i 2012 i Alta tok jeg en brosjyre fra Innovasjon Norge som sa noe om verdiskaping av reinkjøtt. Det var da ideen om dette prosjektet – «Prosjekt 20 millioner» startet, fortalte Sten Arne Skogmo daglig leder til Li-Vilt.

For alle ansatte og eiere av bedriften var dette høye hårete mål. Steiner måtte snus og bedriften måtte tenke nytt. Li-Vilt engasjerte Einar Kvemo som prosjektleder og steinvender som styrte prosessene. På den måten kunne bedriften gjøre det de var gode på – å produsere reinkjøttpro-

dukter, mens Kvemo kunne brukes til planene for verdiskaping. Han var den gode og perfekte forretningsutvikleren for oss fortalte Skogmo.

– Allerede i tidlig fase satte vi oss et ambisiøst vekstmål. Vi måtte stake ut kursen og søkte i 2013 støtte hos IN. Vi fikk noe midler til å gjennomføre investeringer som var nødvendig for vekst. Men det var samtidig viktig å redusere kostnadene – selv om vi måtte ha større produksjonskapasitet.

– Blant annet har vi leid frysekapasitet i stedet for å bygge et nytt fryseanlegg. Vi har også engasjert egne vaskere i stedet for å bruke egne ansatte som til daglig driver med produksjon. Det er noen eksempler – noen enkle grep på hvordan Li-vilt kunne effektivisere produksjonen og salget slik at målene ble nådd. I utgangen av 2015 nådde vi altså over 22 millioner i omsetning og hadde 5 nye heltidsansatte, fortalte forretningsutvikleren for Li-Vilt Einar Kvemo om deres fantastiske utvikling.

Rørosrein femdoblet

I 2011 omsatte Rørosrein for under en million. På fire år har nå Rørosrein femdoblet omsetningen. Det satses på reinkjøtt og turisme. En kombinasjon som har gitt gode resultater.

For å ta steget opp fra en til fem millioner i omsetning måtte vi ta noen grep. Det viktigste var å tørre å satse, å ta steget ut i den ukjente verden. Vi hoppet i det og oppdaget fort at den største utfordringen var råvaretilgangen. Å få tak i nok reinkjøtt var flaskehalsen, fortalte Eva Nordfjell.

Eva Nordfjell, bedriftsleder i Rørosrein AS og reineier fra Gåebrien Sijte fortalte deres historie om hvordan det var å ta steget opp fra en million i omsetning. – I startfasen hadde vi lite penger – og regnskapene gikk i minus. For å få noen positive tall måtte vi omsette rundt 1000 rein i året. Det som har berget oss har vært at vi får kjøpe rein fra Stensaas og fra Tamreinlagene. Det er deres bidrag som har gjort at vi har kommet der vi er nå.

– Rørosrein omsetter nå rundt 25 tonn reinkjøtt. Vi har hatt en jevn økning fra 2 til 5 millioner i omsetning på en 4–5-årsperiode. Vi har bygd ut og foredler alt selv. Vi er også blitt en betydelig reiselivsaktør i Rørosregionen. Vi synes det er viktig å fortelle om sørsamisk reindrift og kultur. Det er ikke så mange i Norge som vet at det er samer sør for Troms fylke, fortalte Nordfjell, som ikke la skjul på at hadde det ikke vært for Innovasjon Norges støtte å hadde de ikke startet opp i sin tid.

– Vi har villet – og våget å satse. Vi har vært innovativ og turt å tenke nytt. Vi har laget nye produkter – kanskje litt for mange. Men vi har blitt inspirert av andre. Vi ser også at samarbeid er nøkkelen til suksess. Man må være innstilt og åpen og vi har brukt vårt nettverk for alt det er verdt. En må hele tiden finne folk som er flinkere enn seg selv. Det er da vi ser den største utviklingen, fortalte Nordfjell.

– Vi har ikke hatt noen designprosess. Men logo og fargevalg har vi utviklet sjøl og har hatt den samme siden 2007. Vi ser imidlertid at vi bør kjøre en prosess med logo og design nå på våre produkter slik at vi kan være med å følge den positive utviklingen.

– Vi driver salg ute på messer direkte til kunden. Vi er 12 ansatte. To faste i tillegg til innleide, samt en kokk på

Eva Nordfjell fra Rørosrein fortalte under reinkjøttkonferansen hvordan de har femdoblet omsetningen på få år.

deltid. I tillegg er våre foreldre og barn aktive i bedriften. Vi bruker ikke mye penger på annonsering og markedsføring, men mest mulig ressurser på reinen og produktene. Den jobben markedsutvalget har gjort er helt fantastisk. Det har hatt veldig mye å si for oss. Som reineier er det ikke vanskelig å selge kjøttet, men man må være innstilt på at det er hardt arbeid over tid. Må ikke gi opp selv om ting tar tid, fortalte Nordfjell om sine erfaringer.

Strømløs...?

Det er en trend i tiden. Stadig flere «duppeditter» skal med i fjellet. Det aller meste krever strøm – mye strøm. Særlig gjelder det de nye mobiltelefonene, GPS, nettbrett og pc. Strømtomt før dagen er omme er ikke uvanlig – men her er tips for å produsere din egen strøm i fjellet.

Hvem har ikke opplevd å stå med tomt batteri og død telefon inne på vidda, og akkurat da det var som viktigst å ringe eller motta en beskjed. Dagens mobiltelefoner – smarttelefoner som dem kalles, er allsidige både for å ringe, sende meldinger, lese kart eller sjekke internett. Men felles for de fleste er at batteri- og brukstid er kort, ladesevensene hyppige. Driftstid på under et døgn er vanlig, særlig i kuldeperioden av året. I samme kategori går de fleste pc-er og nettbrett.

Powerbank

En grei følgesvenn i fjellet og strømsnåle områder er derfor en «powerbank». Altså en batteribank som leverer 5 v strøm via

USB-uttak. Banken kan lades opp hjemme eller i bilen, og det finnes nå i handelen et utall modeller og fra priser til under en hundrelapp, til nærmere 1000 kroner avhengig stort sett av leveringskapasitet og kvalitet. De minste på rundt 3000 mAh, klarer greit en opplading av en smarttelefon. De større fra over 10 000 mAh klarer å levere til flere oppladninger av telefon, lading av kamera, GPS, nettbrett, batterier eller til lys i leiren.

Det skal være sagt at kvaliteten er varierende. Ofte forteller produsenten at powerbanken kan levere

langt mer strøm enn realiteten. Det er derfor viktig å velge et kjent merke. Uttakene skal levere 1,0 A eller 2,1 A og begge med 5 volt, standard for lading av telefoner og nettbrett.

Fra powerbanken kan det lades med USB vanlige oppladbare batterier som bl.a. brukes i hodelykter.

En powerbank veier bare noen hundre gram, og det finnes modeller som både er vanntette og så solid bygget at de tåler det meste. I tillegg til å lade alle disse duppedittene så går det å få godt lys. Lamper basert på USB- og led-tek-

Powerbank, under 150 gram og med kraft nok til å lade telefonen 2–3 ganger.

Det finnes en lang rekke solcellepanel i ulike prisklasser. Enkle i bruk, bare å spenne opp i solveggen eller på ryggsekken.

nologien finnes i mengder, og lysutbyttet stort og forbruket lite. Absolutt å anbefale.

Solcellepanel

Små sammenleggbare solcellepanel er siste nytt for deg som trenger strøm i fjellet. Ny og bedre produksjon av solceller har fremskaffet et spennende produkt, som kan bli redningen om man blir strømløs. Panelene er enkle i bruk, de produserer strøm på dagtid, godt når det er sol og rimelig bra når det er overskyet.

Panelene leverer strøm via ett eller flere direkte uttak av USB. Da kan telefonen lades, nettbrettet eller lagre strømmen

på en powerbank til senere. Kapasiteten varierer fra 10 watt til 40 watt. Veldig varierende er også prisen, fra de billigste til 3–400 kroner til dyre panel på langt over 1000-lappen. Vekten varierer fra et halvt kilo og oppover. De dyreste panelene kan også levere 12 v strøm.

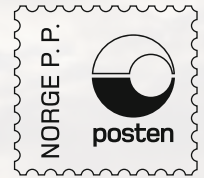
På en solrik dag er laderesultatet overraskende godt, men de beste panelene fungerer også godt selv om det er overskyet. Her er kvaliteten på solcellen avgjørende, og de fleste i markedet i dag er bygget over monokrystallinske celler.

Et slikt panel fungerer like greit på hytteveggen som ute i marka, bare å spenne opp, koble til det som skal lades, og resten går av seg selv.

Strømgjerrige led-lys kan også brukes fra powerbanken. Utrolig godt lys – og veldig lenge.

Returadresse: Landbruksdirektoratet, avd. reindrift
Postboks 1104, 9504 Alta

ISSN 0333-4031

Fylkesmennene

Fylkesmannen i Finnmark
Reindriftsavdelingen Øst
Postboks 174, 9735 Karasjok
Telefon 78 46 87 00
fmfipostmottak@fylkesmannen.no
Besøksadresse: Deanugeaidnu 6, Karasjok

Fylkesmannen i Finnmark
Reindriftsavdelingen Vest
Bredbuktnesveien 50B, 9520 Guovdageaidnu
Telefon 78 48 46 00
fmfipostmottak@fylkesmannen.no
Besøksadresse: Bredbuktnesveien 50B,
Guovdageaidnu

Fylkesmannen i Troms
Postboks 6105, 9291 Tromsø
Telefon 77 64 20 00
Telefaks 77 64 21 39
fmtrpostmottak@fylkesmannen.no
Besøksadresse: Skogbrukets hus, Andselv

Fylkesmannen i Nordland
Statens hus, 8002 Bodø
Telefon 75 53 15 00
fmnopostmottak@fylkesmannen.no
Besøksadresse: Sjøgata 78, Fauske

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
Postboks 2600, 7734 Steinkjer
Telefon 74 16 80 00
fmntpost@fylkesmannen.no
Besøksadresse: Saemien Sijte, Snåsa

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag
Postboks 4710, Sluppen, 7468 Trondheim
Telefon 73 19 90 00
Telefaks 73 19 91 01
fmstpostmottak@fylkesmannen.no
Besøksadresse: Øra 28, 7374 Røros
Telefon 72 40 92 10

Landbruksdirektoratet

Avdeling Reindrift, Alta
Postboks 1104, 9504 Alta
Besøksadresse: Løkkeveien 111, 9510 Alta
Telefon: 78 45 70 20
Telefaks: 78 45 70 49
alta.post@landbruksdirektoratet.no

Oslo
Postboks 8140 Dep, 0033 Oslo
Besøksadresse: Stortingsgt. 28, 0161 Oslo
Telefon: 24 13 10 00
Telefaks: 24 13 10 05
postmottak@landbruksdirektoratet.no